

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

VÁNOČNÍ SYMBOLY A ZVYKY V ČESKÉ, RUSKÉ A UKRAJINSKÉ
TRADICI

Bakalářská práce

Autor: Sylvie Bašusová

Vedoucí práce: Mgr. Uljana Cholodová, Ph.D.

Olomouc 2015

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „Vánoční symboly a zvyky v české, ruské a ukrajinské tradici“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne.

Podpis

Na tomto místě bych chtěla poděkovat své vedoucí práce Mgr. Uljaně Cholodové, Ph.D. za konzultace, rady a připomínky, které mi poskytla během vypracování této bakalářské práce.

OBSAH

1. ÚVOD.....	6
2. CO JSOU TO VÁNOCE?	7
2.1 ČESKÉ VÁNOCE	8
2.1.1 ADVENT.....	9
2.2 RUSKÉ VÁNOCE.....	10
2.3 VÁNOCE NA UKRAJINĚ.....	11
3. VÁNOČNÍ SYMBOLY	13
3.1 ADVENTNÍ VĚNEC.....	13
3.2 VÁNOČNÍ STROMEČEK.....	14
3.3 BETLÉM.....	16
3.4 VÁNOČNÍ HVĚZDA.....	18
3.5 JMELÍ	19
3.6 DIDUCH	20
4. VÁNOČNÍ ZVYKY A TRADICE.....	22
4.1 ŠTĚDROVEČERNÍ VEČEŘE A JEJÍ ZVYKY	22
4.1.1 ČESKÉ ZEMĚ	22
4.1.2 RUSKO	24
4.1.3 UKRAJINA.....	25
4.2 VÁNOČNÍ, NOVOROČNÍ NADÍLKA A JEJÍ PŘEDSTAVITELÉ	26
4.2.1 ČESKÉ ZEMĚ	26
4.2.2 RUSKO	27
4.2.3 UKRAJINA.....	28
5. PRAKTICKÁ ČÁST	29
5.1 Z ROZHOVORŮ	29
5.1.1 PANÍ A. G.....	29
5.1.2 PAN V. H.	30
5.1.3 PAN Š. S. V.....	32
5.1.4 SLEČNA A. CH.	32
5.1.5 SLEČNA A. K.....	33
5.2 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ.....	35
5.2.1 VÁNOČNÍ SVÁTKY A NOVÝ ROK OBECNĚ	35
5.2.2 ADVENT.....	39

5.2.3 VÁNOČNÍ SYMBOLY	40
5.2.3 VÁNOČNÍ ZVYKY.....	42
6. ZÁVĚR	48
7. ZDROJE	49
7.1 PRIMÁRNÍ ZDROJE	49
7.1.1 ČESKÉ MONOGRAFIE.....	49
7.1.2 CIZOJAZYČNÉ MONOGRAFIE A UČEBNICE	50
7.1.3 ELEKTRONICKÉ ZDROJE.....	50
7.2 SEKUNDÁRNÍ ZDROJE.....	51
7.2.1 ČESKÉ MONOGRAFIE.....	51
7.2.2 CIZOJAZYČNÉ MONOGRAFIE	52
7.2.3 SLOVNÍKY.....	52
7.2.4 ELEKTRONICKÉ ZDROJE.....	52
8. PEŽIOME.....	53
9. ANOTACE	59

1. ÚVOD

Tato bakalářská diplomová práce bude plně věnována vánočním svátkům, jejich tradicím a symbolům v České republice, v Rusku a na Ukrajině. Hlavním úkolem bude zjistit, jak je to v jednotlivých zemích, čím se Vánoce u jmenovaných Slovanů liší, a co mají naopak společného.

Práci rozdělím do dvou velkých částí – části teoretické a části praktické. V první, teoretické části, se budu zabývat informacemi již sepsanými, ať už v tištěné podobě, nebo na internetu. Chtěla bych zjistit něco o vánočních symbolech, jako je třeba adventní věnec, vánoční stromeček nebo betlém. Mezi tradice, které bych ráda v práci zmínila, patří štědrovečerní večeře a vánoční nadílka. Bez těch si Vánoce, aspoň podle mého názoru, dnes už nikdo nepředstaví.

Cílem bude vytvořit ucelený teoretický přehled o vánočních svátcích a tradicích západních a východních Slovanů žijících v těchto zemích. K tomu, abych dosáhla co nejpřesnějších výsledků, mi poslouží mnoho tištěných publikací, ale také internetových zdrojů. Získané informace poté porovnáám s odpověďmi respondentů a vyvodím závěr.

2. CO JSOU TO VÁNOCE?

Vánoce jsou svátky, při nichž si připomínáme narození Ježíše Krista v judském městě Betlémě. Tyto svátky vznikly ve 4. století našeho letopočtu a nahradily pohanské slavnosti zimního slunovratu, jejichž prapůvodní název neznáme.¹

Vánoční svátky byly původně svátky výhradně křesťanskými. V pozdější době ale nabyly tak moc na popularitě, že je začali slavit v podstatě všichni. Doba, kdy se Vánoce slaví, se liší podle toho, v které části světa se lidé nachází. V západních zemích připadá nejhlavnější svátek, tj. Narození Páně, na noc mezi 24. – 25. prosincem (podle **Gregoriánského kalendáře**), ve východních zemích se slaví až 6. ledna (podle **Juliánského kalendáře**).² Tato informace je pro mou bakalářskou práci velice důležitá, proto zde napíši, co předcházelo vývoji těchto kalendářů a jak tyto kalendáře vůbec vznikly.

Juliánský kalendář založil Gaius Julius Caesar v roce 46 př. n. l. za pomoci proslulého řeckého astronoma té doby, Sósigena. Díky tomuto novému a ucelenému kalendáři, kdy počátek roku začínal vždy 1. ledna, zanikly zmatky předešlých dob. Do té doby se o roku, jako o uceleném období, nedalo vůbec mluvit. Existuje legenda o primitivních obyvatelích Itálie, podle níž měl rok pouhých 304 dní, tedy zhruba 10 měsíců. Zbývajících přibližně 60 dní obyvatelé vůbec neřešili. Byla to prostě zima, doba nic nedělání. Později, ve starověkém Římě, bylo oněch 60 dní ke kalendáři přidáno. Tehdejší lunární rok začínal v březnu a trval 355 dní. Pro různé nesrovnalosti se solárním rokem si Římané sami přidali ještě jeden den. To ale plně nepomohlo, stále se v kalendáři vyskytovalo mnoho nepřesností, čemuž učinil přítrž až zmiňovaný Gaius Julius Caesar. Juliánský kalendář totiž nově počítal i s tzv. přestupným rokem. Aby mohl kalendář vůbec vejít v platnost, byl rok 46 př. n. l. označen jako „rok zmatků“ a měl délku 445 dní.

Kalendář Gaia Julia Ceasara nezanikl, přijala jej totiž civilizace, která vznikla na troskách starověkého Říma. Za rok narození Krista byl tehdy považován rok 525. Protože civilizace přijala Křesťanství, stanovila pro rok narození Ježíše Krista tzv. rok nula. Následující roky křesťanského kalendáře byly označovány jako léta Páně, nebo jako léta po narození Krista. Juliánský kalendář se velice rychle rozšířil i do ostatních zemí. Na přelomu 10. a 11. století se jím řídila téměř celá Evropa. Zlomovým se stalo

¹ TOUFAR, 2001: 7 - 8

² VAVŘINOVÁ, 2010: 52

až 16. století, kdy se začal kalendář oproti oběhu Země kolem Slunce opožďovat o deset dní.

Vše vyřešil papež Řehoř XIII., který podle návrhu bratrů Liliových zavedl nový kalendář, jenž měl tyto astronomické neshody vyřešit. Rok 1582 byl proto o deset dní kratší. Po čtvrtku 4. října následoval hned pátek s datem 15. října. Kalendář dostal název Gregoriánský nebo také řehořský. V katolických zemích, např. ve Francii, Portugalsku, Polsku, ale také v Čechách a na Moravě, byl kalendář přijat již v 16. století. Sovětský Svaz tento kalendář přijal společně s Řeckem, Tureckem a Egyptem až ve 20. století.³

Pojmenování pro vánoční svátky ve slovanských zemích vzniklo z latinského označení „nativitas Domini nostri Jesus Christi“, v českém překladu „narození Pána našeho Ježíše Krista“. ⁴ Staroslověnský překlad je „roždestvo Christovo“, novocírkevně slovanský překlad „roždestvo Iususa Christa“. Od těchto slov vzešlo pojmenování těchto svátků v Rusku „Рождество“ i na Ukrajině „Рiздво“. ⁵ Slovo „Vánoce“, jak nazýváme tuto sváteční dobu v českých zemích je nejspíše odvozené ze staroněmeckého výrazu „Wihnahten“, kdy slovo „Wiha“ znamená „světit“ a slovo „Nacht“ noc – tedy svatá noc.⁶

2.1 ČESKÉ VÁNOCE

Vánoční svátky začínají tzv. **adventem** od slova „advenire“, tedy přicházet (příchod Spasitele, Mesiáše), který nastává v době mezi 27. listopadem až 3. prosincem. Jedná se o čtyři neděle před nejhlavnějším vánočním svátkem konajícím se 25. prosince na Boží hod. Každou neděli lidé zapalují jednu svíčku na adventním věnci. Po poslední neděli nastává tzv. Štědrý den, který se slaví 24. prosince. ⁷ O tomto předvánočním období se více zmíním v podkapitole k českým Vánocům.

Štědrý den je od pradávna zasvěcen mnohým zvykům a tradicím – házení střevícem, pouštění lodiček, lití olova atd., od kterých mnoho rodin, podle mého názoru, v dnešní době upouští. Věřící chodí do kostela.

Po vysvitnutí první hvězdy, rodiny usedají k štědrovečernímu stolu k večeři, ta ale není tak bohatá jako v Rusku nebo na Ukrajině. Po večeři se rodina schází u vánočního stromečku, kde rozbaluje dárky, které pod něj přinesl Ježíšek.

³ VONDRUŠKOVÁ, 2004: 26 - 29

⁴ TOUFAR, 2001: 8

⁵ FROLEC a kol., 1989: 20

⁶ VAVŘINOVÁ, 2010: 52

Konec Vánoc uzavírá, od roku 1960, svátek Křtu Páně, který připadá na první neděli po svátku sv. Tří králů. V lidovém pojetí ale Vánoce končí až 2. února na Hromnice (uvedení Páně do chrámu).⁷

2.1.1 ADVENT

Advent, doba čtyř neděl do narození Ježíše Krista - 25. prosince, má základ v latinském slově „adventus“, příchod. Jedná se o dobu, kdy lidé očekávají příchod Spasitele – Ježíše Krista. Advent jako takový, podle znalců z Vatikánu, se oficiálně začal slavit roku 354. První adventní nedělí, od 12. století, začíná nový liturgický rok.^{8 9} Tyto neděle se nazývají železná, bronzová, stříbrná, zlatá.

Doba adventu je pohyblivá, 22 – 28 dní. Je to doba čtyř neděl před Štědrým dnem a začíná vždy mezi 27. listopadem a 3. prosincem. Zajímavostí je to, že pokud je Štědrý den v neděli, je zároveň čtvrtou nedělí adventu.¹⁰ V minulosti byla doba adventu různě dlouhá, pohybovala se od čtyř do osmi týdnů. Později se však ustálila na čtyřech týdnech, jak to známe dnes.¹¹

V minulosti byl advent dobou, kdy museli lidé dodržovat přísný půst. Byla to doba nejrůznějšího odříkání. Během adventu neprobíhaly svatby, nekonal se zábavy. Byla to doba očekávání, doba plná významných dní i tradic.¹²

Mezi nejvýznamnější dny adventu patří sv. Ondřej (30. listopadu), sv. Barbora (4. prosince), sv. Mikuláš (6. prosince) a sv. Lucie (13. prosince). Názvy těmto dnům dala církev podle světců a významných dní jejich života. Bylo tomu proto, že si nevěděla rady s pohanskými obyčejí lidí, které v nich byly silně zakořeněny. Pohanské názory a křesťanství se propojilo a lidé začali uctívat tyto svátky různě. Světcům byly přisuzovány nejrůznější ochranné funkce, a také bývají vyobrazováni s různými atributy – to vše se odvíjí od prostředí, ve kterém lidé žili.¹³

Tradičními symboly jsou adventní věnec a adventní kalendář.¹⁴ A nesmím zapomenout ani na adventní bohoslužby konající se před svítáním - roráty.¹⁵

⁷ VAVŘINOVÁ, 2010: 53

⁸ TOUFAR, 2001: 8

⁹ HERYNEK, 2005: 10

¹⁰ VAVŘINOVÁ, 2010: 4

¹¹ FROLEC a kol., 1989: 22

¹² HERYNEK, 2005: 10

¹³ FROLEC a kol., 1989: 22 - 25

¹⁴ VAVŘINOVÁ, 2010: 4

¹⁵ KRČEK, FUČÍKOVÁ, 2011: 19

2.2 RUSKÉ VÁNOCE

Situace ohledně Vánoc v Rusku je velice obtížná. Vánoční svátky lze rozdělit na katolické a pravoslavné. Katolické vánoční svátky se slaví stejně, jako v západní Evropě, podle Gregoriánského kalendáře, tzn. v noci z 24. na 25. prosince. Pravoslavné nově, podle Juliánského kalendáře, připadají na noc z 6. na 7. ledna.

Proč tomu tak je? V době před revolucí se v Rusku slavily Vánoce stejně jako v západních zemích, tak tomu bylo až do roku 1917. V roce 1918 byly Vánoce zakázány a většina Rusů začala místo Vánoc slavit Nový rok. Ostatně o vytracení Vánoc ze života lidí v SSSR píše i Petr a Pavlína Kourovi v knížce ČESKÉ VÁNOCE od vzniku republiky do sametové revoluce: „Vládnoucí režim si byl velice dobře vědom toho, že vytěsňené a zrušené zvyky je třeba nahradit tradicemi novými. V případě vánočních svátků využil skutečnosti, že jeho hlavní žijící ikona, Josef Vissarionovič Stalin, slavil oficiálně narozeniny pouhé tři dny před Štědrým dnem, 21. prosince.“¹⁶

Roku 1938, konkrétně 28. prosince se ale v komunistickém deníku Pravda objevil článek na téma vrácení „jolky“ (tedy vánočního stromečku) dětem. Vánoční výzdoba, včetně vánočních stromečků, se vrátila do obchodů, a úlohu oslav a veselí převzal plně Nový rok. Vánoce jako takové se do Ruska vrátily až po rozpadu Sovětského Svazu v roce 1991, kdy se v obchodním domě GUM v Moskvě objevil vánoční stromeček ověšený přáníčky od Američanů.¹⁷

Ač jsou prosincové dny pro Rusy pracovními, spousta Rusů je slaví společně se západní Evropou. Nezapomínají tak ani na Nový rok, 1. ledna, jenž bývá považován stále za nejoblíbenější svátek v Rusku, a jehož ustálení v ruském kalendáři prošlo také spoustou změn. Původně totiž Nový rok připadal na 1. května. V roce 1348 byl tento den přesunut na 1. září. Začátek září přináležel oslavám Nového roku více než tři století. Naposledy jej v tento den obyvatelé Rusi slavili v roce 1699. Tohoto roku byl přenesen z 1. září na 1. ledna a to podle dekretu vydaného 20. prosince ruským panovníkem Petrem I. Velikým.¹⁸

Pro Rusko jsou ale přeci jen typičtější pravoslavné Vánoce, nevyjímaje pravoslavný Nový rok, který se slaví týden po pravoslavných Vánocích.¹⁹ A právě pravoslavnými Vánoce se budu nyní zabývat.

¹⁶ KOUROVI, 2010: 185

¹⁷ <http://www.novinky.cz/vanoce/254554-ruskymi-dejinami-se-prolinaji-i-promeny-vanocniho-stromku-jolky.html>

¹⁸ STĚPANOVA, VYCHODILOVÁ, 2011: 41

¹⁹ <http://rusko.svetadily.cz/clanky/Vanoce-v-Rusku-se-slavi-dvakrat>

Pravoslavné Vánoce (Рождество Христово) jsou druhým nejhlavnějším svátkem v Rusku, hned po Velikonocích (Пасха). Je to období dvou týdnů, doba mezi dvěma, pro Vánoce nejhlavnějšími, pravoslavnými dny (Рождество - Богоявление) tj., od 7. do 19. ledna. I v Rusku jsou Vánoce plné nejruznějších tradic a vycházejí nejen z křesťanství, ale i z pohanských zvyků.

Historie pravoslavných Vánoc sahá až do 10. století našeho letopočtu. Je to způsobeno tím, že v té době se do střední Asie a některých zemí Evropy dostalo křesťanství. Pravoslavné Vánoce byly ustáleny až o mnoho století později, na přelomu 16. a 17. století.⁸

K tradici pravoslavných Vánoc neodmyslitelně patří půst, který začíná 28. listopadu a končí o čtyřicet dní později, tedy 6. ledna, kdy po večerní bohoslužbě usedají Rusové k bohatému štědrovečernímu stolu.

Pravoslavné Vánoce v Rusku jsou také plné nejruznějších zvyků, pověr, oslav a radovánek. Děti chodí na koledu – zpívají nejruznější oslavné písně o narození Ježíše Krista, obcházejí domy a přejí sousedům hodně štěstí a bohatou úrodu. I když ještě nedávno, na začátku 20. století bylo zvykem dávat vánoční dárky pod polštář, v dnešní době již v každém domě stojí nazdobený stromeček (ёлка), pod který nosí dárečky Děda Mráz (Дед Мороз) se Sněhurkou (Снегурочка).²⁰

2.3 VÁNOCE NA UKRAJINĚ

Ukrajina, země nacházející se ve východní Evropě, slaví Vánoce pravoslavné, Vánoce podle Juliánského kalendáře, tzn. v období od 6. do 19. ledna (Рiздво Христове - Свято Водохреши). Vánoce podle vzoru západních zemí se na Ukrajině téměř neslaví. Není divu, jedná se o jednu z nejvíce pravoslavných zemí na světě.²¹

V době, kdy Ukrajina byla součástí Sovětského Svazu, se Vánoce na tomto území oficiálně neslavily. Bylo zakázáno o nich mluvit v médiích, děti nesměly koledovat a účastnit se jakýchkoli vánočních představení. Lidé chodili do práce. Vánoce postupně vymizely a jejich úlohu plně převzaly oslavy Nového roku. V roce 1991, po rozpadu SSSR, se stala Ukrajina samostatnou zemí a Vánoce se začaly opět slavit zejména

²⁰ <http://www.rusko-info.cz/clanek/vanoce-v-rusku>

²¹ <http://www.vanocevesvete.com/ukrajina.php>

na západní Ukrajině, kde byl vliv komunismu mnohem slabší, než na Ukrajině východní.²²

Dnes Ukrajinci, stejně jako Rusové, chodí 6. ledna před štědrovečerní večeří do kostela. Štědrovečerní večeře je bohatá, o dvanácti chodech - 12 chodů připomíná 12 apoštolů nebo také 12 měsíců v roce. V tento den (Святий вечір) se strojí vánoční stromeček (ялинка), na západní Ukrajině je tradicí stavět i tzv. Diducha.

Po skončení bohoslužeb chodí 7. ledna děti koledovat (колядки), za což dostávají drobnou odměnu. Na Ukrajině je velice rozšířenou tradicí stavění betlémů. Ty se staví na veřejných místech, nejčastěji v kostelech nebo před nimi.

Mezi jeden z hlavních dní pravoslavných vánočních svátků patří také 14. leden (Старый Новый год). Nejdůležitější tradicí Starého Nového roku je tzv. Posivannya (Посівання). Předvečer Starého Nového roku se nazývá „Malančynyj večir“ (Маланчыный вечір).

Vánoce končí 19. ledna, kdy je zvykem svítit vodu, což navazuje na příběh z Bible o křtu Ježíše Krista v řece Jordán. Svěcenou vodu si pak Ukrajinci nosí domů, aby je ochránila před nejrůznějšími nemocemi.

Dárky dětem nosí Sv. Mikuláš (Святий Миколай), a to 19. prosince, zejména v západní části Ukrajiny. Ve východní části země není tato tradice tak rozšířená, sv. Mikuláš chodí spíše do školek a škol. Na východní Ukrajině, nosí dárky Děda Mráz se Sněhurkou na Nový rok. Tradice obdarování Ukrajinců sv. Mikulášem se na východ země pomalu vrací. Školy a školky pořádají pro děti zájezdy do Lvova a jiných ukrajinských měst, aby si na sv. Mikuláše zvykli. Některé rodiny, ale i kamarádi si poté i 6. ledna dávají drobné dárky mezi sebou.²³

²² <http://www.chytrazena.cz/ukrajinske-vanoce-cti-tradice-viru-i-povery-1717.html>

²³ z přednášky dr. KHOLOD

3. VÁNOČNÍ SYMBOLY

3.1 ADVENTNÍ VĚNEC

Adventní věnec je převážně vánočním symbolem zemí západního světa. Symbolizuje období čtyř týdnů do Vánoc. Čtyři svíčky, které se na kulatém adventním věnci ozdobeném větvemi z jehličnatých stromů a stuhami vyskytují, symbolizují čtyři adventní neděle. V dnešní době se tyto věnce pokládají na stůl nebo se bez svíček věší na domovní dveře. Vždy tomu tak ale nebylo. Naši předkové jej pomocí stužek zavěšovali ke stropu. O vzpomínce Ladislava Kučery na vánoční adventní věnec během druhé světové války v Alpách se můžeme dočíst v knížce Petra Herynka *České VÁNOCE*: „Překvapením pro mě byla originální výzdoba. Již na vstupních dveřích domu byla upevněna snítka některého jehličnanu, většinou borovice. Zemědělci však dávali přednost před vyzdobeným stromkem volně upletenému věnci ze smrkových nebo borových větví, svázaných barevnými stuhami a převahou červeně a černě. Věnec byl zpravidla zavěšen uprostřed stropu nízkých světniček. Na stole bylo rozloženo trochu, převážně místního, ovoce (jablka, ořechy vlašské i lískové) a dárky.“²⁴

Tento symbol, symbolizující příchod Vánoc, existoval již dávno před příchodem Křesťanství. Kruhový tvar tehdy symbolizoval slunce, zelené větve byly protikladem mrazu a tmy. Pomocí takto ozdobených věnců se z domovů odháněli zlí duchové, a naopak vítali duchové dobra. Křesťanství převzalo takto vyzdobené věnce až v 16. století. Kruh se tak stal symbolem Boží věčnosti a jednoty, vzkříšení a věčného života, zelené větvičky symbolem nezničitelnosti, věčnosti a stálosti ve víře. Zlaté stuhy, kterými bývá věnec okrašlován, připomínají slunce.

Teorii vzniku adventních věnců je několik. Jedna z nich praví, že předchůdcem dnešního adventního věnce bylo dřevěné kolo, k jehož obvodu bylo připevněno 23 svíček. Devatenáct z nich bylo malých a měly červenou barvu, zbývající čtyři svíčky byly podstatně větší a jejich barva byla bílá. Červené svíčky symbolizovaly všední dny, bílé zas čtyři neděle. Toto dřevěné kolo bylo vytvořeno protestantským teologem Johannem Hinrichem Wichernem v 19. století, v roce 1839. Ten zřídil v Hamburku ústav pro chudé děti, který se nazýval Na drsném rohu. Děti se jej postupně začaly vyptávat, kdy budou Vánoce, což vedlo k myšlence vytvořit toto kolo. Podle legendy jej umístil

²⁴ HERYNEK, 2005: 44

do jídelny, místnosti v té době ozdobené chvojím a větvičkami. Odtud prý pochází i tradiční výzdoba dnešních adventních věnců.

Někteří se ale domnívají, že adventní věnce se do Evropy začaly šířit z Německa. Původně byly dřevěné. Teprve po první světové válce začaly být zdobeny pomocí jehličnatých větviček. Existuje však i třetí teorie, podle které tradice rozsvěcování svící na adventním věnci navazuje na Chanuku, židovský svátek světel, během kterého se na osmiramenném svícnu rozsvěcuje postupně osm svíček.

Dnešní podoba adventního věnce, tedy kulatý tvar věnce se čtyřmi svícemi, byla poprvé viděna v kostele v Cáchách. Nejčastější barvou svíček bývá fialová, barva pokání. Třetí svíce mívá často růžovou barvu. Ta má symbolizovat předvánoční radost. Kromě těchto barev se vyskytuje i barva červená, zlatá nebo modrá. Červená je symbolem Kristovy krve prolité za spásu lidstva, zlatá barvou vítězství a modrá symbolizuje naději a čekání na Štědrý den, den narození Ježíše Krista v Betlémě. Modrá barva svíček je typická pro Velkou Británii a USA.

Existuje ale i adventní věnec, na kterém se vyskytuje pět svící. Čtyři svíčky se postupně zapalují každou adventní nedělí, podle tradice proti směru hodinových ručiček. Existuje pro ně několik názvů. První svíčka se nazývá „svíce proroků“, „svíčka Naděje“, nebo „svíčka Patriarchů“. Druhá je svíce „betlémská“, „svíčka Mírů“, nebo také „svíčka Proroků“. Třetí svíce nazývají „pastýřská“, „svíce Přátelství“, „svíčka Jana Křtitele“ a čtvrtou svící buď „andělská“, nebo „svíce Lásky“, či „svíčka Marie“. Pátá ze svící bývá umístěna uprostřed a je zapalována na Štědrý den a Boží hod Vánoční. Říká se jí „Kristova svíčka“, má bílou barvu a je symbolem čistoty Ježíše Krista.

Kdysi lidé adventní věnce vyráběli převážně z přírodních materiálů a barevných stužek. Dnes si můžeme věnec nejen vyrobit, ale také koupit v obchodě. Kromě přírodnin, jako jsou oříšky, sušená jablka nebo šípky, bývají na adventních věncích například i skleněné ozdoby.²⁵

3.2 VÁNOČNÍ STROMEČEK

Strom jako takový je pro svou zelenou barvu považován za symbol věčného života. Kořeny symbolizují zemi, kmen pozemský život a koruna stromu spojuje zemi

²⁵ <http://www.farnost-litomerice.cz/clanky/Symbolika-a-vyznam-adventniho-vence.html>

s oblohou. Podle jiné teorie strom propojuje Peklo, Očistec a Nebesa, kterými lidé během svého života postupně procházejí.²⁶

Vánoční stromeček podle legendy vznikl v roce 573 našeho letopočtu. Opat Kolumbán z Luxeuilu a Bobbia v oblasti dnešního Burgundska údajně vyzdobil jehličnatý strom, který tehdejší obyvatelé uctívali jako modlu zimního slunovratu, zapálenými pochodněmi ve tvaru kříže. Zář se táhla do velké dálky, přilákala nespočet lidí a opat jim tak mohl vyprávět příběh o narození zázračného dítěte – Ježíše Krista. Lidí vyprávění zaujalo natolik, že se dali pokřtít a zelený jehličnan se stal symbolem Ježíšova zmrtvýchvstání. I přesto však církev symbol zeleného jehličnanu dlouho považovala za pohanský zvyk.^{1 27}

Údajně nejstarší podložená zmínka o ozdobeném stromečku pochází z roku 1570 v tzv. kronice brémské. Přesto ale se prvenství připisuje lotyšskému městu Riga, kde se nachází text, který v osmi jazycích informuje návštěvníky o prvním novoročním ozdobeném stromečku. Ten měl pocházet už z roku 1510.²⁸

V Čechách byl první stromeček postaven Janem Karlem Libichem, ředitelem Stavovského divadla v roce 1812, který tento zvyk přivezl z Německa.²⁹ Pod německým vlivem se ale tradice zdobení jehličnanu dostala i do dalších slovanských zemí. Například do Ruska přinesla zvyk strojení vánočního stromečku německá princezna, která se provdala za ruského cara Nikolaje I. v první polovině 19. století.³⁰

„V Rusku“ – píše V. J. Propp – „ve vesnickém prostředí nebyl vánoční stromek (roždestvennaja jolka) zaznamenán. Zvyk byl přinesen z Německa, zbaven obřadního významu a rozšířen pouze v městském prostředí. Současná novoroční „jolka“ neodpovídá žádným náboženským nebo obřadním tradicím.“³¹

Koncem 19. století se začaly stromy stavět na náměstích a jiných veřejných prostranstvích za účelem sbírek pro potřebné – chudé lidi a sirotky. Pod stromečkem byla kasička a do ní se házely peníze. V Čechách se o to zasloužil spisovatel Rudolf Těsnohlídek, který se dozvěděl o takto fungujících charitativních akcích v Dánsku. Později stromy pronikaly z veřejných prostranství i do domů zámožnějších městských rodin. Na vesnicích stával ozdobený stromeček nejdříve na zámku, ve škole a v kostele. V té době se stromky zavěšovaly buď u stropu nad štedrovečerním stolem, nebo stávaly na stole. Takto zavěšený či na stole postavený

²⁶ ŠOTTNEROVÁ, 2008: 125 - 127

²⁷ VAVŘINOVÁ, 2010: 44 - 45

²⁸ TINKOVÁ, 2010: 76

²⁹ KRČEK, FUČÍKOVÁ, 2011: 45

³⁰ STĚPANOVA, VYCHODILOVÁ, 2011: 41

³¹ FROLEC, V. a kol, 1989: 88

stromeček měl chránit ty, kteří seděli u stolu. Lidé věřili tomu, že pokud mezi ně přijde zbloudilá duše, nají se sladkostí umístěných na vánočním stromečku a jim samotným neublíží.

Ve vesnických chudších domech visela pouze zelená větvička.³² Později začaly být vánoční stromy vytlačovány betlémy. I přesto je dnes tzv. Vánoční stromeček jedním z nejznámějších a nejrozšířenějších symbolů Vánoc na celém světě – nesmíme však zapomenout, že prošel mnohými změnami.

Stromy v minulosti bývaly živé. Nejčastěji se jednalo o jedličku nebo borovici. Lidé chodívali řezat stromy jen několik dní před Vánoci. Velice důležité bylo správné uskladnění stromečku, nejlépe při teplotě 5 stupňů Celsia. Čím lépe lidé stromeček uskladnili, tím delší dobu vydržel. V dnešní době již lidé od živých stromů upouští a v domácnostech se objevují stále častěji stromky umělé. Příčinou je zhoršující se ekologický stav planety Země. Symbol jehličnatého stromu jako symbolu života tím ale ztrácí na své smyslnosti a z domovů se vytrácí typická vůně lesa.

Také zdobení Vánočního stromečku prošlo dlouhým vývojem. V minulosti lidé zdobili strom tím, co doma našli. Jednalo se o zejména o přírodní ozdoby – jablka, ořechy, šišky. Ostatní ozdoby jako hvězdy či řetězy si lidé vyráběli vlastnoručně z papíru.¹ Od vlastnoruční výroby ozdob či zavěšování sušeného ovoce a skořápek se ale upustilo a dnes lidé převážně nakupují ozdoby v obchodech. Typickou ozdobou českých zemí se staly čokoládové figurky, jinde na ně nenarazíme. Rodinná idylka se postupně vytrácí a začíná vyhrávat komerce.

3.3 BETLÉM

Mezi tradiční symboly Vánoc patří betlém. Toto slovo vzniklo z hebrejských slov Bét lechem. Jedná se o zobrazení města Betlému, které leží na okraji Judské pouště, asi 10km od Jeruzaléma. Legenda, o které se píše i v Bibli. Praví, že když byli Josef s Marií nuceni odejít z Nazareta do Betléma, nemohli v Betlémě najít ubytování, město bylo přeplněné poutníky. Ubytovali se tedy v chlévě, kde nedlouho na to porodila Marie malého Ježíška. Zavinula ho do plenek, ale místo do kolébky jej položila do jeslí. Symbol betlému symbolizuje tedy místo narození Ježíše Krista.

Betlém je mnohem starším vánočním symbolem než vánoční stromeček. První živý betlém byl pravděpodobně postaven v roce 1223 nedaleko italské umbrijské hory Greccio. S nápadem připodobnit si situaci narození Spasitele přišel zakladatel

³² SKÁLOVÁ, 2010: 76 - 79

františkánů, František z Assisi. Místo v jeskyni vystlal senem, přivedl živá zvířata, osla a vola, a uspořádal vánoční mši. Tato událost se stala kolébkou pro výstavbu živých betlémů po celé Evropě. V kostelích se stavěly figurky Josefa, Marie a Ježíška v životních velikostech ze dřeva, z kamene nebo odlité z vosku, zbytek betléma tvořili živí lidé a zvířata. Hrávaly se nejrůznější hry, texty potulných herců byly prokládány rozpustilými frázemi, jednalo se o zábavu pro prostý lid. Postupem času se ale od živých betlémů na většině míst upustilo.

V době vrcholné gotiky a baroka se během vánočních svátků stavěly ohromné betlémy na postranních lodích kostelů, zobrazující nejrůznější evangelijní scény. Postavy v životní velikosti byly oblečeny do honosných kostýmů, betlémy byly často zdobeny drahými kameny či zlatem. Základem každého betlému byly jesličky se svatou rodinou – Josefem, Marií a malým jezulátkem Ježíškem. K nim se postupně přidávaly další postavy. Přidáváním a nejrůznějším přemísťováním figur byly tvořeny každým dnem nové a nové inscenace.³³

Počátky šíření tradice betlémů jezuitů do Evropy se datují k 16. století. Úplně první betlém v nás byl postaven v roce 1562 v Praze. Česká města se snažila betlém napodobovat a tradice se postupně šířila do dalších míst. Figury se začaly postupně zmenšovat. Na konci 17. století byly betlémy běžnou součástí vánoční výzdoby kostela. Když na konci 18. století nastoupil na trůn v českých zemích Josef II., začal svými osvícenskými reformami omezovat mimo jiné i církev. Stavění betlémů v kostelech bylo zakázáno, což vedlo k tomu, že si lidé začali vyrábět betlémy doma. Počet postav i budov se začal rozšiřovat, některé betlémy tvořilo i více než sto figurek.

Z výroby betlémů se postupně stávalo řemeslo předávané v rodinách z generace na generaci. Betlémy se vyráběly ze dřeva, papíru, keramiky, sádry, ale také kukuřičného šustí, hlíny, těsta nebo vosku. První tištěné betlémy se objevily v polovině 19. století. V té době se začaly vracet také do kostelů.

V České republice máme mnoho měst, do kterých se výrobci betlémů sjíždějí. Jedním z takových míst je Třešť, město nacházející se na Vysočině. Výrobci betlémů se zde sházejí každým rokem v létě a vyřezávají figurky ze dřeva. Postavičky ve městě zůstávají a betlém se tak stále zvětšuje. Pohyblivé betlémy najdeme v naší republice dva – v Jindřichově Hradci a Třebechovicích pod Orebem, tj. v blízkosti Hradce Králové. Betlém v Jindřichově Hradci se nazývá Krýzové jesličky, podle jeho zakladatele Tomáše

³³ VONDRUŠKOVÁ, 2004: 340 - 344

Krýzy. Na šířku měří 17 metrů, je tvořen ze zhruba 1400 postaviček, z nichž 133 je pohyblivých. Tento betlém je největší na světě a je zapsán v Guinnessově knize rekordů. Od roku 2004 můžeme najít velké jesličky také v Sušici na Šumavě.³⁴

Na Ukrajině se tradice betlémů datuje k 16. století, na Rusi o století později, k 17. století. Betlémy v této době připomínaly dvoupatrový dům, na jehož střeše se nacházela vánoční hvězda. Ve vrchním patře se nacházely jesličky s Josefem, Marií a malým Ježíškem, dole motivy z běžného ukrajinského či ruského života. Symboly nebeské harmonie a strastí člověka, jeho utrpení apod. Figurky se vyráběly ze dřeva. V Rusku byly postavičky mnohem menší než na Ukrajině. K večeru byly betlémy osvětleny svíčkami.³⁵

Postupem času dřevěné figurky vystřídali živí lidé. Dnes se na Ukrajině v době Vánoc koná mezinárodní festival betlémů, kterého se účastní nejen Ukrajinci, ale také obyvatelé Ruska, Běloruska, Polska, Maďarska, Rakouska, Francie, ale i dalších zemí.³⁶

3.4 VÁNOČNÍ HVĚZDA

Vánoční hvězda nebo kometa je symbolem tzv. betlémské hvězdy. Ta údajně zářila na nebi v době narození Ježíše Krista v Betlémě a podle ní se také řídili poutníci, kteří nesli jezulátku nejrůznější dary, o čemž se píše i v Bibli na začátku Nového zákona v Evangelii sv. Matouše: „Když se narodil Ježíš v judském Betlémě za dnů krále Heroda, hle, mudrci od východu se objevili v Jeruzalémě a ptali se: „Kde je ten právě narozený král Židů? Viděli jsme na východě jeho hvězdu a přišli jsme se mu poklonit““.³⁷

Vánoční hvězda bývá součástí betlémů, jak těch malých, které si dávají lidé pod vánoční stromeček, tak i betlémů v kostelech, často s figurami v životních velikostech. Je také nejvýraznější a nejdůležitější ozdobou vánočních stromečků. Umisťuje se na stromeček až jako poslední, dává se na jeho samý vrchol. Je také součástí koled, které si během Vánoc lidé zpívají po celém světě.

Kometa se místo tradiční hvězdy začíná objevovat už na konci 14. století. První znázornění vánoční hvězdy jako komety najdeme na fresce Klanění z roku 1304, kterou namaloval italský malíř Giotto di Bondone. Inspirací mu byla kometa, o čtyři století

³⁴ SKÁLOVÁ, 2010: 62

³⁵ http://www.k-istine.ru/base_faith/holidays/christmas_cherevkova.htm

³⁶ ТЕРПЕЛСЬК, КОРОБЧУК, 2005: 34

³⁷ EKUMENICKÉ KOMISE PRO STARÝ A NOVÝ ZÁKON, 1990: 12

později pojmenována jako Halleyova kometa. Ačkoliv byla kometa jako taková ve Středověku považována za symbol neštěstí, morových nákaz nebo války, znázornění komety jako tradiční vánoční hvězdy se rychle ujalo. Našli bychom ji nejen na mnoha obrazech z doby renesance, ale také na mnoha betlémech, kde nahradila do té doby znázorňovanou hvězdu.³⁸

Nesmíme však opomenout také to, že „vánoční hvězda“ nebo také „vánoční růže“ jsou lidové názvy pro rostlinu poinsettia, která pochází z Mexika a střední Ameriky. Její červené květy připomínají tvar hvězdy. Do Evropy byla přivezena roku 1834 M. Nabem. Původně se jedná o dva až čtyři metrový keř, u nás se pěstuje v květináčích. Během Vánoc bývá součástí výzdoby mnoha domácností.³⁹

3.5 JMELÍ

Jmelí patří mezi typické vánoční symboly. Jedná se o léčivou rostlinu se stále zelenými listy, která roste pouze na dvou kontinentech, a to v Evropě a Asii. Našli bychom ji na velice nepřístupných místech vysoko v korunách stromů. Je to rostlina, která na stromě parazituje a společně se stromem také umírá. Plody jmelí dozrávají v prosinci, jsou to bílé bobule, podobající se kuličkám perel. V době Vánoc si zelené nebo pozlacené větvičky jmelí přinášejí lidé do svých domovů, aby jím dotvořili pravou vánoční výzdobu i atmosféru.

Již pro Kelty bylo jmelí posvátnou rostlinou. Sbírali ji v době zimního slunovratu, kdy ji pomocí zlatého srpů, symbolu sluneční a měsíční energie, uřízli ze stromu. Protože jmelí roste na tak nepřístupných místech a je obráceno k nebi, považovali jej za dar z nebes. Tato rostlina si získala označení druad-lus, což v překladu znamená rostlina druidů. O jmelí se tvrdí, že má magickou moc. Aby Kelty chránila před veškerým zlem, nesměla se dotknout země, a proto ji nosívali zavěšenou na krku.

To, že má jmelí magickou moc, je obecně známý fakt. Už naši předkové zavěšovali jmelí do svých domů, aby dům ochránila před zásahem blesku, ohněm, zlými duchy a čarodějnicemi. Mělo chránit ale i je samotné před uhranutím a různými nemocemi. Aby rodina nepřišla v následujícím roce o bohatou úrodu, zavěšovali rostlinku nad štedrovečerní stůl. V Čechách se o tradici zavěšování jmelí v domech zasadila Charlotta Garrigue-Masaryková.

³⁸ VONDRUŠKOVÁ, SKOPOVÁ, 2004: 318-319

³⁹ HERYNEK, 2005: 60

S touto rostlinou se pojí mnoho legend, ale i pověr. Říká se, že právě ze jmelí byl vyroben kříž, který nesl sám Ježíš Kristus na zádech, a na kterém byl posléze i ukřižován. Lidé pod zavěšeným jmelím v domech rádi procházejí, protože podle jedné z pověr, kdo pod jmelím projde, tomu rostlina přinese v následujícím roce úspěch a štěstí. O Vánocích se tradičně lidé pod jmelím líbají. Pokud se svobodný člověk pod jmelím s nikým nepolíbí, zůstane i nadále sám. Naopak ale, pokud se pod jmelím na Nový rok políbí milenci, jejich láska vydrží i v roce následujícím. Z Anglie pak pochází zvyk, že každý pár, který se pod jmelím políbí, by měl utrhnout jednu bílou bobulku. Poslední bílá bobule by ale na rostlině měla vždy zůstat, to proto, aby v domě zůstala přítomna láska. Proto tedy čím více bílých bobulek rostlina má, tím větší má magickou moc. Aby si ji ale zachovala, musí být darovaná. Pokud si člověk jmelí uřízne nebo koupí sám, rostlina svou magickou moc ztratí.

Ačkoliv církve považuje jmelí za pohanskou rostlinu, zakazuje ji a snaží se ji nahradit cesmínou a břečťanem, mnoho lidí si vánoční svátky bez jmelí nedokáže představit. Málokdo ale ví, že nelegálním sběrem jmelí z živých stromů, napáchají sběrači několikasícové škody. Legálně se smí trhat pouze z poražených stromů. Bohužel tomu tak nebývá, o čemž svědčí i fakt, že se jmelí v době Vánoc hojně vyskytuje a člověk si jej může zakoupit téměř na každém rohu.^{40 41 42}

3.6 DIDUCH

Jedná se o nejstarší vánoční a novoroční symbol východních Slovanů, zejména Rusů a Ukrajinců. Ti už od pradávna věřili, že Diduch je symbolem, prostřednictvím něhož mohou navázat kontakt s mrtvými příbuznými a požádat je v době těchto svátečních dní o pomoc. Jedná se tedy o symbol nesmrtelnosti slovanských národů. Slované jej vnímají i jako talisman, který přináší do domu dobrou náladu a pozitivní energii. Pokud Diduch stojí v chalupě, rodina se může těšit prosperitě, bohatství a dobré úrodě v následujícím roce. Z původního „Дідух до хати – біда із хати“ se stalo „Дидух в дом - беда из избы“. To znamená jediné, diduch, jako symbol Vánoc ještě nevymřel a stále se drží, a to převážně na Ukrajině.

⁴⁰ <http://www.epochtimes.cz/2009121711851/Jmeli-magicka-rostlina-Vanoc.html>

⁴¹ <http://www.vanoc08-09.estranky.cz/clanky/jmeli/jmeli.html>

⁴² <http://braunoviny.bbbaun.cz/tradice-vanoc>

Už z dávné minulosti míval pro Slovary první a poslední snop sklizený při žních magický význam. A právě z těchto snopů se diduch, jinými názvy také starik nebo koljadnik, vyrábí. Na Štědrý den (v Rusku Sočelnik, na Ukrajině Svjatyj Večir) přinesl hospodář se svým nejstarším synem tyto nenamočené snopy do chalupy. Ze snopů pšenice, žita nebo ovse se udělalo několik otýpek, které následně na to rodina oplétala buď kousky slámy, nebo barevnými nitkami. Ty bývaly různých barev, většinou se jednalo o barvy typické pro danou zemi nebo oblast. Nakonec se připravené otýpky svázaly dohromady a vytvořily jeden celek. Dole byl vždy rozvětvený, to proto, aby mohl vyrobený diduch stát. Nahoru, jakoby na hlavu, vázala rodina barevné stužky nebo vkládala sušené byliny a květy. Takto vytvořený a ozdobený diduch stával v chalupě často až do 19. ledna, pravoslavných Tří Králů.

Díky diduchovi se mohly všechny duše zemřelých příbuzných setkat s živými a společně s nimi slavnostně povečeřet. Také proto se talíř pro zemřelé pokládal vedle postaveného diducha. Nejednalo se ale jen o štědrovečerní večeři. Jídlo na talíři se vyskytovalo po celou dobu, co stál diduch v chalupě. Dnes se místo takto vyrobených diduchů umísťují na stoly sušené květiny. Přesto se na Ukrajině udržuje dlouholetá vánoční tradice vynášení někdy i několikametrových diduchů na hlavní náměstí v Kyjevě, Lvově, Rovně, ale i v dalších městech.⁴³

⁴³ <http://ruspravda.info/Diduh--drevneslavyanskiy-rodovoy-novogodniy-simvol-2973.html>

4. VÁNOČNÍ ZVYKY A TRADICE

4.1 ŠTĚDROVEČERNÍ VEČEŘE A JEJÍ ZVYKY

4.1.1 ČESKÉ ZEMĚ

Štědrovečerní večeře znamenala pro naše předky konec dlouhého půstu. Její složení bývalo rozdílné, bylo závislé na plodinách typických pro kraj, ve kterém člověk žil. Jiná jídla mívali zemědělci v nížinách, jiná pastevci v horách. Rozdílnou večeři mívali lidé ve městech, na vesnicích. Vždy se ale jednalo o bohatě prostřený stůl, nejčastěji o devíti chodech. Na stole se mělo objevit vše, co se hospodářům během roku urodilo.

Štědrovečerní večeře započala tehdy, kdy na nebi vysvitla první hvězda. Lidé začínali večeři předkrmem. Jednalo se většinou o kousek chleba, který si namáčeli do medu, nebo domácím oplatkem s medem, česnekem či bylinkami. Bylinkám na pečivě se přisuzovala ochranná moc. Poté přišla hustá, zasmažená polévka. Ta byla nejčastěji houbová nebo rybí. Podle krajevých zvyklostí či rodinných tradic bývala ale i hrachová, kroupová, zelná nebo čočková. Po polévce následoval hlavní chod. Tím bývala houbová omáčka s chlebem, jahelná či jiná kaše, kuba s houbami, často také ryba. Ta ale v 16. a 17. století patřila mezi postní jídla. Na stole nesmělo chybět sušené ovoce, jablka ani ořechy. Ze sladkého pečiva bychom na stole našli vánočku, koláče nebo vdolky. V tradiční štědrovečerní večeři se nesmělo nacházet ani maso, ani alkohol. Lidé však tento církevní zákaz postupně obcházel, maso se jedlo už o den dříve, 23. prosince, a na štědrovečerním stole se kromě kávy a čaje začalo objevovat pivo, pálenka či punč.⁴⁴

Velmi důležitou součástí štědrovečerní večeře byl pěkně prostřený stůl. Vánoční ubrus se začíná objevovat sice až ve 14. století a na vesnici dokonce až o čtyři století později, štědrovečerní stůl však vždy vypadal upraveně, štedře a bohatě. V každém ze čtyř rohů stolu se něco vyskytovalo. Do prvního rohu naši předci pokládali pecen chleba, aby v následujícím roce netrpěli hladem. Do druhého rohu ošatku se vším, co vypěstovali na poli, co jim rostlo na ovocných stromech na zahradě nebo co našli v lese, to proto, aby i v následujícím roce měli dobrou úrodu. Ve třetím se vyskytovaly peníze, symbol blahobytu. V posledním, čtvrtém rohu, pak stála mísa s jídlem pro dobytek. Na stole nesměla chybět ani sklenice medu.

⁴⁴ VONDRUŠKOVÁ, 2004: 332 - 334

Vánoce byly vždy protkány nejrůznějšími pověrami. Právě proto se také dodržovala u štědrovečerního stolu řada zvyklostí. Ještě před začátkem večeře se na nohy stolu přivazoval provaz nebo řetěz, symbol silného rodinného pouta. Také měl rodinu ochránit před zloději a zlými duchy.⁴⁵ Pod stůl se pokládala sekera. Každý člen rodiny měl na sekeru šlápnout bosou nohou. Když tak učinil, neměly by ho v následujícím roce bolet nohy a měl by být zdravý.

Před večeří se rodina společně pomodlila a vzpomněla si na vše dobré, ale i špatné, co je v onom roce potkalo. Všechno jídlo muselo být po ruce, protože od štědrovečerního stolu se nesmělo vstávat. Říkalo se, že pokud někdo vstane, do roka zemře. U stolu nesměl také nikdy sedět lichý počet lidí, tj. počet talířů na stole byl sudý. Na stůl se nepokládaly talíře pouze pro ty, kteří budou jíst, ale také pro mrtvé členy rodiny, případně pro hosta, který mohl do rodiny zavítat. Pod talíř se dávala rybí šupina nebo penízek, aby rodina předešla chudobě v následujícím roce.

Po bohaté večeří rodina společně vstala. Jídlo, stejně jako kosti, se nevyhazovalo. Zbylé pochutiny se rozdaly dobytku. Kosti se zakopávaly pod ovocné stromy. To mimo jiné popisuje i Karel Jaromír Erben ve své sbírce Kytice, básni Štědrý den.

„Hospodáři štědrovku,
kravám po výslužce;
kohoutovi česneku,
hrachu jeho družce.

Ovocnému stromoví
od večeře kosti
a zlatoušky na stěnu
tomu, kdo se postí.“⁴⁶

Dnes je tomu úplně jinak. Tradiční večeře se v České republice skládá z rybí, čočkové, hrachové nebo kuřecí polévky. Druhým chodem bývá kapr, který se do českých domácností dostal až v 19. století, s bramborovým salátem. V některých rodinách se místo kapra podávají smažené řízky nebo rybí prsty.

Na rozdíl od složení štědrovečerní večeře, lidových zvyků se dochovalo podstatně více. Od štědrovečerního stolu se nevstává, na stůl se dává krajíc chleba, pod talíř již

⁴⁵ KRČEK, FUČÍKOVÁ, 2011: 66

⁴⁶ ERBEN K. J., 1988: 51

zmiňovaná rybí šupina nebo drobný peníz. V mnohých rodinách, podle mého názoru, se stále dává na stůl prázdný talíř, to kdyby k večeři zavítal nečekaný host.

4.1.2 RUSKO

Po dlouhém, čtyřicetidenním půstu, začínajícím 28. listopadu a končícím 6. ledna, lidé připravují štědrovečerní tabuli. Ta by měla obsahovat 12 bezmasých a nemastných postních jídel, jak tomu bylo i v minulosti. V předvečer, předtím, než vysvitne první hvězda a Rusové se posadí k slavnostní večeři, si lidé už od pradáвна oblékají své nejlepší šaty a chodí na bohoslužbu, kde zpívají žalmy a nejrůznější vánoční písně a koledy.⁴⁷ Mše trvá asi tři hodiny. Lidé si na jejím konci přeji Veselé Vánoce (с Рождеством Христовым; с праздником).

Štědrý den se v Rusku nazývá Sočelnik (Сочельник). Název tohoto dne pochází od slova sočivo (сочиво). Sočivo je rituální pokrm připravený z mandlového nebo makového „mléka“ (сок), které se smíchá s medem a obilovinami – pšenicí, žitem, ječmenem, pohankou nebo hrachem. Nakonec se do kaše přidá ještě mák nebo ořechy. Obilí je symbolizuje nový život, med spokojenou a šťastnou budoucnost.

Mezi nejdůležitější dva pokrmy, které nesmí na štědrovečerním stole chybět, protože je lze pokládat za symboly narození a smrti Ježíše Krista, je kuťja (кутья) a vzvar (взвар). Kuťja je pšeničná kaše smíchaná s ořechy a medem. Vánoční varianta tohoto jídla se nazývá syť (сыть). Vzvar je nápoj vyrobený z medu a sušeného ovoce – z jablek, hrušek, švestek, třešní, ale i jiných plodů uvařených ve vodě. Častým a oblíbeným jídlem jsou vareniki (вареники), taštičky z kynutého těsta plněné mletým masem, houbami, zelím nebo ovocem. Oblíbeným nápojem je kvas.

V minulosti Rusové pokrývali stůl senem nebo slámou a sněhobílým ubrusem. Seno symbolizovalo jesličky, ve kterých se Ježíšek narodil. Na stole bylo připraveno 12 pokrmů, což představovalo 12 apoštolů. Sočivo se nacházelo uprostřed stolu. Mezi jídla, která bychom na stole našli, patřily například lívance, ryby, aspik, želé, ale také vepřová pečeně s bramborovou kaší. Častým zákuskem byl medový perník.⁴⁸

U stolu musel sedět vždy sudý počet lidí. Pokud tomu tak nebylo, vždy byl na stůl pokládán jeden talíř a příbor navíc. Rodina zvala na večeři své známé i přátelé. Na stole se nacházelo to nejlepší nádobí a přístroje, které vlastnili. Stůl byl ozdoben jedlovými

⁴⁷ <http://www.rusko-info.cz/clanek/vanoce-v-rusku>

⁴⁸ <http://www.przd.ru/pravoslavie/christmas.php>

větvičkami, svíčkami a mašlemi. Protože se říkalo, že v tuto noc obchází domy temné síly, dávaly se do rohů stolu stroužky česneku.⁴⁹

Jakmile se na obloze objevila první hvězda, rodina se usadila ke stolu a pomodlila se. Nejstarší žena u stolu popřála ostatním Veselé Vánoce. Poté se rodina dala do jídla. Každý měl povinnost ochutnat vše, co se na stole vyskytovalo. Od předkrmů, jako byly ryby nebo salát, přes boršč, až po nejrůznější dorty a želé. U stolu nebyl podáván alkohol, přesto panovala dobrá nálada. Žertovalo se. Tradicí bylo také nechávat jídlo v miskách na prahu dveří pro zvířata bez domova.⁵⁰

4.1.3 UKRAJINA

Na Ukrajině se, podobně jako v Rusku, slaví Štědrý večer až 6. ledna. Nazývá se Svatyj večir (Святый вечір). Už od rána se v rodinách připravují pokrmy k štědrovečerní večeři, kterých musí být ve výsledku dvanáct. Dvanáct chodů připravených na večerním štědrovečerním stole je symbolem dvanácti apoštolů, nebo také dvanácti měsíců v roce. Kromě toho nesmí na stole chybět plody z pole nebo ze zahrady. To aby se úrodě v nadcházejícím roce dařilo stejně, jako v roce předchozím.

Také na Ukrajině se od pradávna dodržovaly a někde i dnes dodržují vánoční zvyky. Během dne, ještě před večeří, donesl pán domu do světnice slámu nebo seno, kterým posléze ozdobil stůl jako připomínku chléva, ve kterém se Ježíšek narodil. Pod stůl položil sekeru, na níž měl každý z rodiny šlápnout, aby mu i v příštím roce sloužilo zdraví. K večeru pomocí nejrůznějších magických zaříkávadel začal vyhánět zlé síly z domu a společně s hospodyní šel na dvůr. Hospodyňka nesla v ruku sváteční chléb, med a mák, který hustě nasypala okolo ohrad dobytka, to aby měli všeho dosti a v následujícím roce je nečekala chudoba. Hospodář celý dvůr vykouril kadidlem. Žena přitom mívala na hlavě manželovu čepici. Když se vrátili domů, vzala žena česnek a vložila stroužek do každého rohu na stole.

Nejmladší člen rodiny, většinou se jednalo o dítě do sedmi let, položil na seno tři krajíce chleba, nasypal kupku soli a postavil doprostřed velkou svíci. Hospodyně začala stůl svátečně prostírat. Jakmile se na obloze objevila první hvězda, hospodář vzal jednu z misek a nandal na ní pár lžiček z každého svátečního pokrmu. Do prázdné sklenice nalil čistou vodu. Drže v levé ruce nádobu s večeří a v pravé ruce bič, vyšel před dům.

⁴⁹ <http://news.bigmir.net/life/869558-Rozhdestvenskij-sochel-nik--tradicii-i-pover-ja>

⁵⁰ <http://www.centralasia-travel.com/ru/newyear/sochelnik>

Manželka za ním zamkla dveře a zhasla světlo. Hospodář začal zvat na večeři vše, co by mohlo jemu nebo jeho rodině v následujícím roce uškodit. Jednalo se například o mráz, díky němuž by mohla rodina přijít o úrodu, ale také o hladové vlky, kteří by mohli sežrat jejich dobytek. Nezapomněl ani na vítr, ani na silné bouře. Na jednu stranu je prosil, aby si vzali večeři z připravené mísy, na druhou stranu je bičem v druhé ruce odháněl pryč. Tento rituál měl zajistit rodině následující klidný rok – pokud si nic nepřišlo pro večeři, nemělo by je ono zlo zastihnout ani v celém příštím roce. Poté se hospodář vrátil do domu. Dveře se zavřely a od té chvíle nesměl už nikdo chalupu opustit. Na okno se položil talíř pro zesnulé příbuzné, do rohů světnice lidé pokládali neumyté příbory a nádobí, to aby je mohly vylízat dobré duše, které přijdou povečeřet s nimi. Hospodář obešel stůl a s talířem, který tentokrát již držel v obou rukách a pozval mrtvé k večeři. Poté se celá rodina pomodlila k Bohu. První modlitba byla směřována do záhrobí, druhá byla za ně samotné. Poté, co se rodina pomodlila, vzal hospodář opět mísu s jídlem a podal ji manželce. Ta ji postavila na stůl. Poté se rodina usadila k svátečně prostřenému stolu a začala večeřet.

Vánoční jídla na ukrajinském stole se téměř nelišila od těch, co mívali na stole Rusové. Vyskytoval se na něm vzvar, kuřja, hrách, zelí, houby nebo vareniki. Během večeře se nesmělo mluvit ani odcházet od stolu. Přesto ale na Ukrajině bývalo zvykem, že děti nosily večeři svým příbuzným – prarodičům (onuky, онуки), tetám a strýcům (pleminnyky, племінники) nebo kmotrům a kmotřenkám (chryščennyky, хрищенники).

51

4.2 VÁNOČNÍ, NOVOROČNÍ NADÍLKA A JEJÍ PŘEDSTAVITELÉ

4.2.1 ČESKÉ ZEMĚ

Vánoce z křesťanského pohledu jsou považovány za oslavu zrození Ježíše Krista. Ačkoliv v každých jesličkách bývá u malého Ježíška zobrazován Josef s pannou Marií, nebyl Josef pravým Ježíšovým otcem. Na Marii, podle Bible, sestoupil Duch svatý. Josefovi se ve snu zjevil anděl Páně a řekl: „Josefe, synu Davidův, neboj se přijmout Marii, svou manželku; neboť co v ní bylo počato, je z Ducha svatého. Porodí syna a dáš mu jméno Ježíš; neboť on vysvobodí svůj lid z jeho hříchů“.⁵² A právě malý, právě

⁵¹ ВОРОПАЙ, 1993: 45 - 53

⁵² EKUMENICKÉ KOMISE PRO STARÝ A NOVÝ ZÁKON, 1990: 11

narozený Ježíš, přináší dnes dárky například v jižním Německu, na Slovenku, nebo v České republice.

Vánoční nadílka je symbolem Boží štědrosti. Proto už od pradávna existoval zvyk symbolického obdarování žebráků a lidí bez domova. V době Vánoc dostávalo jako přilepšení k celoroční mzdě dary i služebnictvo. Jednalo se především o jídlo a šatstvo.⁵³

Kdysi i na našem území, podobně jako na nynější Ukrajině, nosil dárky sv. Mikuláš. Ten přinášel dětem čerstvé nebo sušené ovoce. Na západní Moravě se začal zjevovat i tzv. Štědroň, který se Mikulášovi velice podobal. Pod vlivem Německa, ale také přičiněním Martina Luthera, vystřídal v době 16. století Mikuláše tzv. Krystyndle nebo také Krystydle. Toto slovo vzniklo zkomoleninou německého Christkind, tedy Ježíšek. Od této doby děti nacházejí nadílku na Štědrý den nebo na Boží Hod Vánoční. Největšího rozmachu dosáhl zvyk obdarování Synem Božím až ke konci 19. a začátkem 20. století. Hlavně na vesnicích se ale dále udržovala tradice obdarovávání sv. Mikulášem. Ta se dochovala až do dnešní doby. Dnes sv. Mikuláš chodí se svými pomocníky, čertem a andělem, za dětmi 5. prosince.⁵⁴

4.2.2 RUSKO

V době, kdy přišli k moci bolševici, byly nejen v Rusku, ale také v celém Sovětském Svazu zakázány Vánoce. Vládě se nezamlouvala křesťanská tradice nadělování vánočních dárků sv. Mikulášem nebo Ježíškem. Lidé se ale nechtěli těchto svátků vzdát, a proto již ve 30. letech 20. století přišel Stalin s nápadem navrácení této vánoční tradice, avšak s úpravami, které by vyhovovaly novému režimu. A tehdy se poprvé objevil Děda Mráz, který začal nadělovat své dárky na Nový rok dětem pod polštář, později pod vánoční stromeček.

Tento původně zlý a krutý vládce mrazu a sněhových bouří se stal hodným Dědou Mrázem, nebo také, jak se lidově říká Mrazíkem. Protože tento stařík doprovázený Sněhurkou nemohl přinášet dětem dárky v době Vánoc, a to ani západních, ani pravoslavných, začal je nosit na Nový rok. Komunisté se snažili udělat z Děda Mráze ikonu těchto svátků, měl se rozšířit i do dalších zemí SSSR. O tom mluví také ve svém vánočním projevu z roku 1952 předseda vlády tehdejšího Československa, Antonín Zápotocký: „Ježíšek vyrostl, zestaral, narostly mu vousy a stává se z něho Děda Mráz.

⁵³ VAVŘINOVÁ, 2010: 12

⁵⁴ TOUFAR, 2001: 24 - 25

Nechodí již nahý a otrhaný, je pěkně oblečený v beranici a kožichu“. Nakonec se tak ale nestalo, Děda Mráz zůstal pouze v Rusku a Nový rok se pro Rusy stal největším svátkem v roce.

Ačkoliv je tento stařík nápadně podobný americkému Santa Clausovi, Rusové jakoukoliv příbuznost s touto americkou osobou popírají. To jsme také mohli slyšet v reportáži Miroslava Karase, která zazněla v na kanálu České Televize o Vánocích 2012 od jednoho z nejmenovaných Dědů Mrázů v Moskvě: „Никакой конкуренции быть не может, потому что Санта Клаус делает свое дело, в ему верит католические страны, а Дед Мороз, это православие, это традиция, это Россия“. Děda Mráz slaví své narozeniny 18. listopadu a má dokonce i svou rezidenci. Tu bychom našli ve městě Великий Устюг.^{55 56}

4.2.3 UKRAJINA

Na Ukrajině, převážně v západní části země, nosí dětem podle tradice sv. Mikuláš. Mikuláš se narodil kolem roku 250 ve městě Patras, které bychom našli v dnešním Turecku. Když mu zemřeli rodiče, zdědil velký majetek, ten ale rozdál chudým. Podle legendy pomohl jedné rodině, v níž zadlužený otec ze zoufalství chtěl poslat své tři dcery do nevěstince. Po tři noci, tak aby nebyl zpozorován, vházel dívkám do pokoje měšce peněz, čímž dívky před jejich potupným osudem zachránil. Později se jeho šlechetný čin provalil a on se stal biskupem. Bývá zobrazován jako starší muž v rouchu, který v ruce svírá hůl.⁵⁷

Sv. Mikuláš (Святий Миколай) nosí dětem na Ukrajině dárky 19. prosince. Děti píšou sv. Mikulášovi dopisy s tím, jaké dárky by si přály a pokládají je na okno. Odtud si jejich tužby vyzvedne buď ptáček, nebo anděl. Hodný a štědrý Mikuláš si jejich psaní přečte, a pokud děti během roku nezlobily, přijde k nim v noci a dává jim dárky pod polštář, nebo do bot. Pokud ale děti ví, že zlobily, můžou sv. Mikuláše odprosit modlitbou: „Ой, хто, хто Миколая любить, ой, хто, хто Миколаю служити, тому святий Миколай у всі часи помагай“.⁵⁸

⁵⁵ <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/208761-deda-mraz-v-rusku-porazi-santu-na-cele-care/>

⁵⁶ http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zpravy/_zprava/historie-dedy-mraze--1000416

⁵⁷ KRČEK, FUČÍKOVÁ, 2011: 30

⁵⁸ http://www.saga.ua/43_articles_showarticle_2202.html

5. PRAKTICKÁ ČÁST

Praktickou část své bakalářské práce budu věnovat výzkumu. V první řadě hodlám udělat rozhovory s několika lidmi žijícími v těchto třech státech a následně o každém z jednotlivců napsat pár řádků. Doufám, že jejich odpovědi budou přínosem pro mou práci, a že se dozvím mnoho zajímavých faktů o tom, jak dotyční lidé slavili Vánoce dříve a jak je slaví nyní, jaké dodržují tradice a bez jakých symbolů si nedokáží vánoční svátky představit. Tyto rozhovory s jednotlivci považuji za nesmírně důležité, protože v každé rodině slaví Vánoce jinak a originálně. A právě onu originálnost bych ráda do své práce dostala.

Druhá část praktické části bude zaměřena ne na jednotlivce, ale naopak na celou skupinu lidí. Vytvořila jsem dotazníky, které mi vyplnilo přibližně tři sta respondentů. Dvě pětiny z nich tvořili Češi, dvě pětiny Rusové a Ukrajinci. Poslední pětinu respondentů jsem do výzkumu nezařadila. Jednalo se o lidi jiných národností, například o Slováky, Poláky, Litevce atd. Z platných odpovědí jsem pomocí trojčlenek vypočítala procenta, podle nichž hodlám udělat grafy. Grafy následně okomentuji a výsledky, které získám, porovnáám s informacemi v teoretické části mé bakalářské práce.

5.1 Z ROZHOVORŮ

5.1.1 PANÍ A. G.

Paní A. G. se narodila v Československu během války, nyní je jí 70 let. Pochází z početné rodiny – má tři sourozence. Podle jejích slov se nynější Vánoce velice liší od těch, které zažívala jako mladá dívka. Dnešní Vánoce jsou podle ní hlavně o dárcích. Chybí jí soudržnost rodiny, ale také nefalšovaná radost z maličkostí, na které bývala zvyklá. Jak mi sama řekla, dříve sice nebylo tolik peněz, ale o to větší radost Vánoce doprovázela. Lidé k sobě měli blíže. U stromečku zpívali koledy a povídali si.

Advent tehdy neslavili. Nejdůležitějším dnem Vánoc býval Štědrý den. Byl to den odpočinku, doma již bylo vše připraveno, v domě byl klid a jeden si užíval druhého. V tento den se držel půst, říkalo se, že kdo vydrží až do večera, uvidí zlaté prasátko. Před večerí tatínek obešel domácí zvířata, králíky či prasata, a každému dal něco na přilepšenou. K sváteční večerí usedali poté, co na nebi vysvitla první hvězda, kterou celá rodina společně vyhlížela venku před domem. Štědrovečerní večere se v její rodině příliš nelišila od dnešních českých zvyklostí. Nechyběla hrachová polévka, kapr ani

bramborový salát, který ale musel být připraven již den dopředu. Kromě toho míval na stole každý člen rodiny zvláštní talíř s cukrovím a ovocem, jenž byl ozdoben živou větvíčkou ze stromečku. Stůl byl pokryt zprvu bílým ubrusem, později ozdoben vánočními motivy. Večeře začínala modlitbou, kterou pronesl její tatínek. Na stole nechyběl chléb. Každý pod svým talířem našel rybí šupinu.

Vánoční stromeček mívali živý. Zdobili jej obyčejnými svíčkami, prskavkami, místo skleněných baněk se na stromečku vyskytoval cukr obalený v nejrůznějších barevných obalech. Později se na jejich stromečku začaly vyskytovat i figurky z čokoládové kolekce. Pod stromečkem býval dřevěný betlém. Dárky přinášel Ježíšek. Pro každého se pod stromečkem vyskytovala nějaká drobnost – hračka, oblečení, knížka. Poté si společně sedli, vyprávěli si příběhy, zpívali koledy. V její rodině se nezapomínalo ani na vánoční tradice. Házelo se botou, rozkrajovalo se jablko. Na půlnoční mši rodina ale nechodila, to proto, že ve vesnici, v níž paní A. G. žila, nebyl kostel. Na druhý den, na Boží Hod, se ale vydali na mši do kostela ve vedlejší vesnici. Na druhý svátek Vánoční, na Štěpána, se rodiny navštěvovaly. Nový rok se neslavil jako dnes, nebývaly žádné honosné ohňostroje. Lidé se ale setkávali a přáli si do nového roku vše nejlepší.

Dnes má paní A. G. stromeček umělý, to proto, že je to dle jejích slov jednodušší a také proto, že již nemá malé děti. Na stromečku bývají skleněné baňky, vánoční řetězy a elektrické osvětlení. Betlém nemívá. Stále však dodržuje tradici, že Štědrý den je dnem, kdy již má být vše připraveno a má se odpočívat. Jako máma dvou dětí a babička čtyřech vnoučat peče cukroví nejen pro sebe, ale i pro ně. Vždy je ráda, když se na Vánoce se svou rodinou sejde. „To je pro mě ten pravý smysl Vánoc“, tvrdí.

5.1.2 PAN V. H.

Pan V. H. se narodil v Československu před 56 lety a žije zde i po roce 1993, kdy se Československo rozpadlo na Českou a Slovenskou republiku. Na Vánoce svého dětství vzpomíná jako na čas strávený se svou babičkou. Jeho rodiče museli pracovat. Ačkoliv byl malý kluk a na dobu před Vánoci, dobu Adventu, si pamatuje jen letmo, vyjádřil se, že určitě žádný adventní věnec, natož adventní kalendář neměli. Během doby adventní chodíval s babičkou, která byla katolička, do kostela. Řekl, že advent vnímal vždy jako náboženské období, zeptala jsem se ho tedy na dodržování půstu. Na položenou otázku odpověděl tak, že půst nikdy nedodržovali, a to ani na Štědrý den.

Dokonce polévka, patřící původně k slavnostní večeři, se posunula na dřívější dobu a sloužila tak jako oběd.

Velice mě překvapilo, jaký míval pan V. H. stromeček. Jak sám řekl: „Sám nevím, zda jej považovat za umělý nebo živý, bylo to tak napůl“. Základem pro vánoční stromeček byla kovová kostra, na kterou se posléze pokládaly živé větvičky z jehličnatých stromů. Na stromeček věšel pan V. H. se svoji babičkou klasické skleněné nebo perličkové ozdoby, které koupili v obchodě. Nechyběla ani elektrická světýlka a klasické prskavky. Kromě toho dostával pan V. H. na Mikuláše čokoládovou kolekci, jíž také pověsil na stromeček. Sníst tyto figurky z čokolády tak mohl až po Vánocích. Vedle stromečku byl postaven skládaný papírový betlém.

Prostření štědrovečerního stolu bylo prosté. Na stole se nacházel ubrus. Uprostřed stolu stával svícen se svíčkami, který odlišoval sváteční stůl od jinak normálně prostřeného stolu ve všední dny. Na sobě mívali všední, ale vždy čisté oblečení. K štědrovečerní večeři usedli po setmění. Ta se skládala z luštěninové polévky – fazolové nebo čočkové, z bramborového salátu a kapra. Začínala modlitbou. Dárky nosil tradičně Ježíšek. Kromě hračky nebo oblečení nemohla pod stromečkem chybět knížka. „Bez knihy by to nebyly Vánoce“, poznamenal.

Po večeři a rozbalení dárků nastal čas na vánoční tradice. Rozkrajovala se jablka, malé dortové svíčky v ořechových slupkách se pouštěly po vodě. Na noční mši nikdy s babičkou nechodil, protože v té době byl ještě moc malý. Chodili spolu do kostela až na druhý den. Když byl starší, tak se do kostela chodit nesmělo, bylo to zakázáno. Jeho rodina se přestala navenek nábožensky projevovat. Vánoční stromeček ale v jejich domě stával dál. Nový rok se podle jeho slov neodlišoval od jiných dní. Pamatuje si akorát na to, že musel být hodný, neboť mu babička říkala „Jak na Nový rok, tak po celý rok“.

Podle jeho názoru je v poslední době vše špatně. Vánoce by měly být duchovnější, o vztazích, jak tomu bývalo dřív a ne o dárcích jako dnes. Dnes mívá pan V. H. stromeček umělý. Na večeři jí místo kapra vepřový řízek. Do kostela nechodí, ale české vánoční tradice údajně ctí mnohem víc než dřív. „Dům bývá vánočně vyzdobený, nechybí ani jmelí.“ Nadále pouští na Štědrý den po vodě svíčky ve skořápkách jako malé lodičky. Papírový betlém sice u stromečku stále má, v poslední době ale chodívá koukat i na živé betlémy ve Štramberku, ve městě, kde se svou partnerkou žije.

5.1.3 PAN Š. S. V.

Pan Š. S. V. se narodil v SSSR před 25 lety. Pochází z města Kaliningrad, které se nachází v moskevské oblasti, nyní žije se svou ženou v Sankt Peterburgu. Jak mi řekl, nikdy v životě neslavil Vánoce a to ani podle Gregoriánského, ani podle Juliánského kalendáře. Vánoční dny považuje za normální všední dny, jsou to náboženské svátky, které se jej, podle jeho slov, netýkají. Pravoslavné vánoční svátky se ale přeci jen liší tím, že děti mají prázdniny a dospělí nechodí do práce. Slavnostní štědrovečerní večeři nemívá.

Jako malý slavil Nový rok se svou matkou, babičkou a dědou. Stromeček mívali vždy živý, strojili jej na Nový rok ráno. Na stromečku se nacházely girlandy, vánoční řetězy a barevná elektrická světýlka. Na samý vrchol stromečku dávali buď vánoční hvězdu, nebo špici. Nový rok je podle Š. S. V. nejhlavnějším dnem v roce, a jak sám říká: „Главное, чтоб было весело“. Betlém u stromečku nikdy neměli. Pan Š. S. V. se vyjádřil, že nezná nikoho, kdo by u stromečku měl betlém. Na otázku, zda se chodívá dívat na betlémy do kostela, odpověděl, že v pravoslavných kostelech betlémy nejsou a do katolických nechodí.

K novoročnímu, pěkně prostřenému stolu, usedal s rodinou vždy až kolem půl jedenácté večer. Jednalo se pouze o úzkou rodinu. K slavnostní večeři bývaly u Š. S. V. nejrůznější saláty, různě upravované pokrmy z ryb, zapékaná krůta. Pro dospělé se na stole nacházelo šampaňské a koňak, pro děti čaj. „Обязательно - салат оливье и шампанское. Все остальное не важно“. Večeři předcházela modlitba. Všichni museli být slavnostně oblečení. A přesně tak vypadá novoroční večeře u pana Š. S. V. i dnes, kdy už má svou vlastní rodinu.

Dárky nosí u S. Š. V. Děda Mráz. Pokládá je pod ozdobený stromeček. Jedná se většinou o velké dary, oblečení, hračky, elektroniku. Po rozbalení dárků u pána S. Š. V. nikdy nebylo zvykem zpívat koledy. Vždy se čekalo na projev prezidenta, který se vysílá v televizi pět minut před půlnocí. „ВСЕ ждут полуночи. И ждут боя курантов“. Po půlnoci zpívají hymnu a přit'ukávají si šampaňským. Je zvykem obvolávat známé a přát jim vše dobré do nového roku. Všichni jsou veselí a sledují ohňostroje, ať už slaví příchod nového roku s rodinou, nebo se svými kamarády.

5.1.4 SLEČNA A. CH.

Slečna A. CH. se narodila na západní Ukrajině, kde i nadále žije. Nyní má 24 let. Už od dětství, co si pamatuje, měli vždy živý stromeček. Staré skleněné ozdoby

a sovětské elektrické lampičky už dávno vyměnili za nové. Nyní jejich stromeček zdobí ozdoby ve formě různých tvarů, například ptáček, bota, andělíčků nebo srdce. Místo vánoční hvězdy mají na vršku stromečku vánoční špici. Co však zůstalo, to jsou dvě tradiční ozdoby vyrobené ze skla, jedná se o ptáčka a šišku borovice. „Jsou mnohem starší než já“, řekla. Betlém vedle stromečku umístěn nemají, bývá ale na různých veřejných místech – v kostelech, ve školách, ve firmách apod.

K štědrovečerní večeři usedá A. CH. se svou rodinou 6. ledna tehdy, když na obloze vysvitne první hvězda. Podle jejich slov nemívají k slavnostní večeři 12 chodů, ale přesto nikdy nesmí chybět kuřja, boršč, vareniki s bramborami, zelí, houby, uzvar a červené víno. Večeře začíná, ale i končí modlitbou. Na stole pokrytém bílým ubrusem se nacházejí svíčky. Ve všech čtyřech rozích stolu bychom pod speciální tkaninou našli česnek. Nechybí ani tzv. diduch, případně sušená tráva na stole, která se na konci Vánoc spaluje. Pod stolem je položena troška slámy. Na speciálním stole, nebo na skříní, bývá položen zvláštní talíř s chlebem, kuřjou a sklenice s horilkou nebo vínem. To je pro jejich zesnulého dědečka. Na druhý den ráno, 7. ledna, chodívá A. CH. do kostela.

V rodině A. CH. si nedávají dárky po slavnostní večeři, ale mnohem dříve. Nosí je Mikuláš už 19. prosince. Většinou přináší nejrůznější sladkosti, ovoce, ale třeba i nějaké oblečení. Je to obdoba našeho Ježíška. Vánoce podle západního vzoru neslaví. Na Nový rok si ráda zajde na nějakou party se svými kamarády. Dárky si ale nedávají, Děda Mráz je pro ni sovětským hrdinou, kterého neuznává. Zvykem v její rodině ale bývá, že 31. prosince musí být v domě otevřené okno, to proto, aby všechno zlo odešlo a do nového roku zůstalo jen to dobré.

Vánoce jsou pro A. CH. rodinným svátkem, který je pro ni velice důležitým a který má ráda. „O Vánocích je zvykem, že bývá celá rodina pohromadě, a to i v případě, že někteří členové bydlí v jiném městě, ba dokonce i v jiném státě“. Sdílím se slečnou A. CH. názor, že se jedná o velice pěkný vánoční zvyk.

5.1.5 SLEČNA A. K.

Dívce s iniciály A. K. je 19 let. Pochází ze západní Ukrajiny, ale již jedenáctým rokem žije se svou matkou a mladší sestrou v České republice. Její otec zůstává dále na Ukrajině. Zvláštností u A. K. je to, že její rodina slaví dvojí Vánoce a to jak podle Gregoriánského kalendáře v prosinci, tak podle Juliánského v lednu.

Vánoce v ČR slaví rodina A. K. téměř jako Češi, avšak s mírnými rozdíly, které jsou vidět hned na první pohled. Advent neslaví, svíčky na adventním věnci nezapalují,

není to u nich zvykem. Nechodí ani do kostela na mši. Důležitým symbolem Vánoc je ozdobený vánoční stromeček, pod kterým se nachází betlém. K štědrovečerní večeři usedá večer, po setmění, 24. prosince. Polévku nemívají, slavnostní večeře se skládá z ryby, ale jak mi A. K. řekla: „Není to kapr“, a z bramborového salátu. Na stole nesmí chybět ani tradiční české vánoční cukroví. Po večeři si povídají u stromečku a zpívají koledy, Ježíšek jim dárky nenosí.

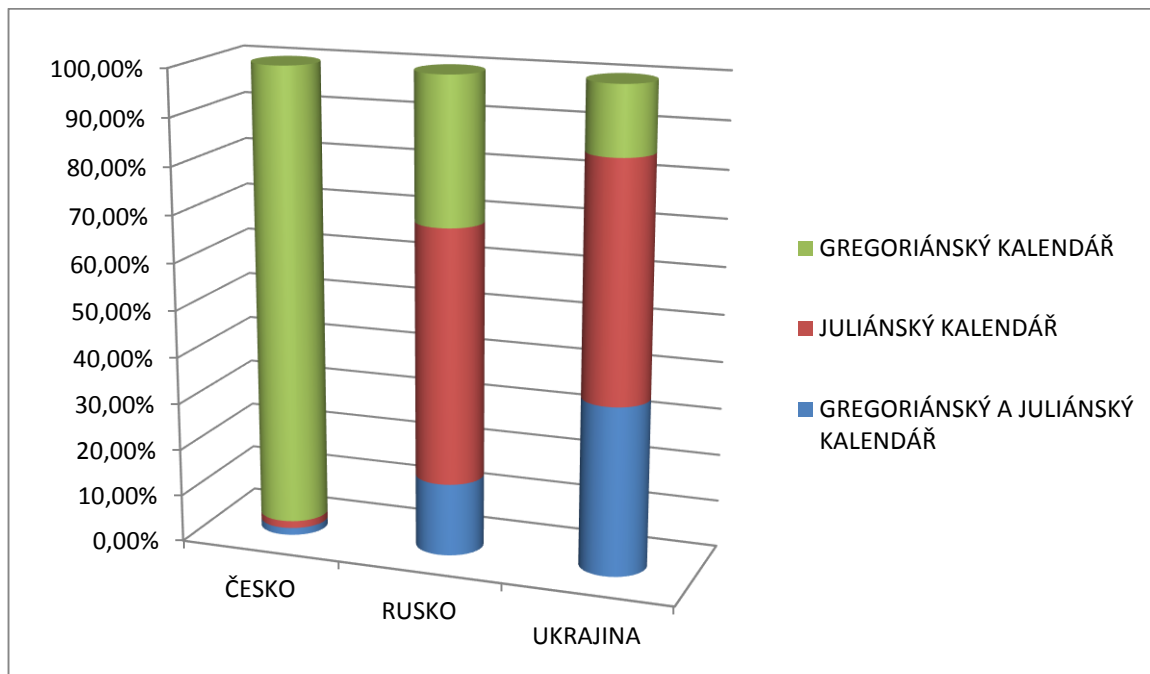
Druhé, pravoslavné Vánoce, slaví podle ukrajinského zvyku na Ukrajině se svými příbuznými. U babičky mívají živý stromeček, podle A. K. čím větší, tím lepší. Na stromečku bývají barevná elektrická světýlka, stromeček je ozdoben kupovanými vánočními baňkami, ale také andělíčky. Mezi ozdobami nesmí chybět ani tradiční ukrajinské bonbony. Na samém vrcholu vánočního stromečku se nachází vánoční hvězda. I u babičky mívají pod stromečkem betlém, buď dřevěný, papírový nebo keramický. Betlém je položen na seně, buď opravdivém, nebo vyrobeném z papíru. Jejich štědrovečerní večeře na Ukrajině se skládá z 12 chodů. Prvním jídlem je kutja, následují vareniki dvou druhů, jedny jsou plněné zelím, druhé bramborami. Ty se jedí s houbovou omáčkou. Mezi pokrmy z ryb patří plněná zapékaná ryba, sledi a ryba smažená. Nechybí tradiční ukrajinský boršč, domácí koblížky, uzvar nebo salát z mrkve a fazolí. Večeřet se začíná kolem šesté až sedmé hodiny večerní po pronesené modlitbě. Na stole se nachází ubrus, svícen a je na něm položen i talíř navíc pro již zemřelé příbuzné.

Dárky dostává rodina A. K. hned dvakrát. Přináší je Mikuláš. Podle českého vzoru 5. prosince a podle ukrajinského o dva týdny později, 19. prosince. Nejedná se ale pouze o sladkosti, jak tomu je zvykem v České republice. Mikuláš nahrazuje A. K. českého Ježíška nebo ruského Děda Mráze. Přináší hodnotné dary, například oblečení, parfémy nebo elektroniku. Po štědrovečerní večeři v Česku, ale ani na Ukrajině si rodina už dárky nedává. Nový rok A. K. slaví, podle jejich slov, jako ostatní. Buď jej tráví s rodinou, nebo se svými přáteli. Sama na Nový rok nikdy nebývá.

5.2 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ

5.2.1 VÁNOČNÍ SVÁTKY A NOVÝ ROK OBECNĚ

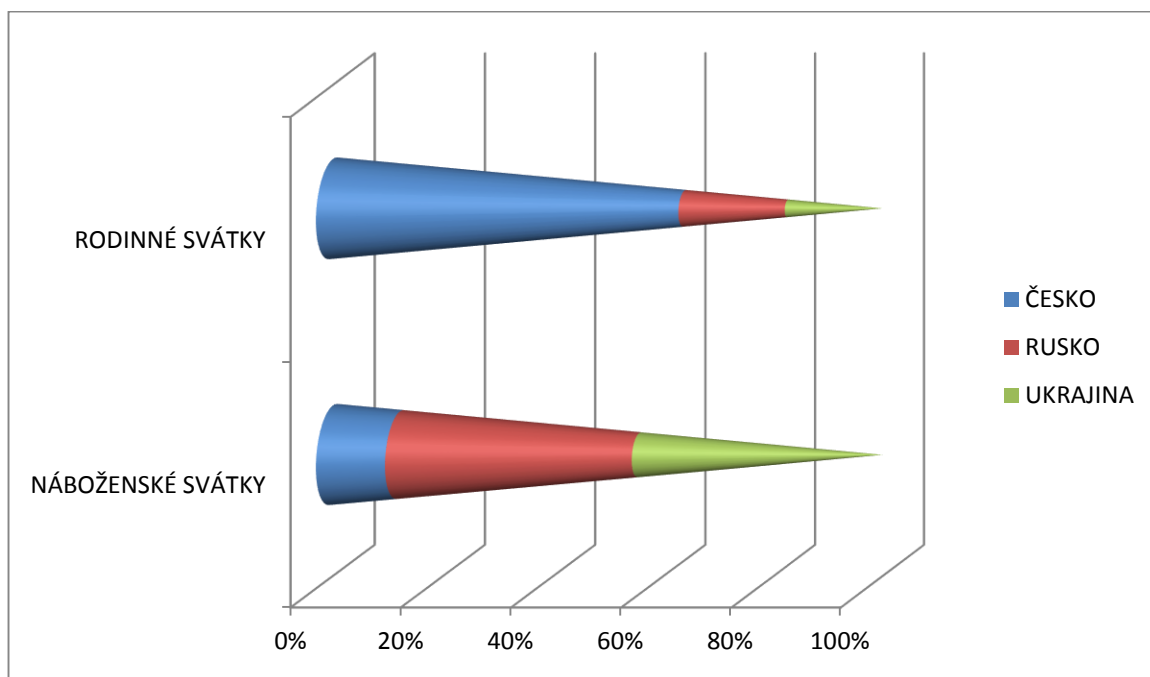
GRAF 1

V GRAFU 1 je znázorněno, podle kterého kalendáře dotazovaní respondenti slaví vánoční svátky a Nový rok. To, že v České republice oslava těchto svátků probíhá podle Gregoriánského kalendáře, tedy, že se Vánoce slaví již v prosinci, mě moc nepřekvapilo. Souhlasí to s informacemi získanými ze zdrojů, z nichž jsem čerpala v teoretické části, ale také s mými vlastními zkušenostmi. Informaci, že se v Rusku vánoční svátky slaví mnohdy dvakrát, a to podle Gregoriánského i Juliánského kalendáře současně, mi potvrdilo více než padesát procent dotazovaných Rusů.

Velkým překvapením ale pro mě byla Ukrajina. Předpoklad získaný v teoretické části mé bakalářské práce, a to ten, že Ukrajina jako jedna z nejvíce pravoslavných zemí na světě slaví svátky pouze podle Juliánského kalendáře, byl mylný. To, že Ukrajinci slaví dvoje Vánoce, mi v dotaznících zaškrtila více než jedna třetina dotazovaných. Podle Gregoriánského kalendáře poté slaví Vánoce téměř 15% Ukrajinců.

GRAF 2

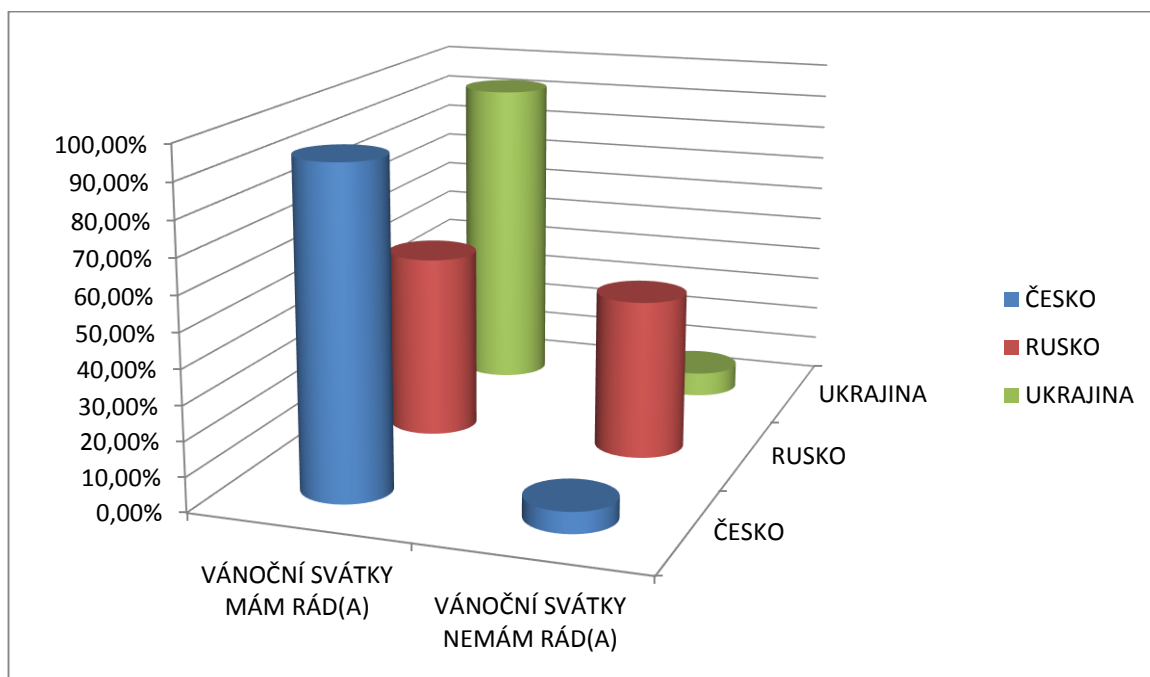

Dotazovaných jsem se v anketě ptala, zda považují vánoční svátky spíše za svátky rodinné nebo náboženské. GRAF 2 velice dobře znázorňuje naprosto odlišné odpovědi, které jsem získala od respondentů z České republiky a od respondentů žijících ve Východní Evropě, tedy od Rusů a Ukrajinců. Situace je v těchto zemích, dá se říci, zrcadlově obrácená.

V České republice se prvotní náboženský smysl Vánoc rychle vytrácí. Na začátku roku 2015 za rodinné svátky považuje Vánoce více než sedmdesát osm procent Čechů. V Rusku a na Ukrajině ale náboženská tradice stále převládá. Vánoce jako svátky rodinné označilo pouze dvacet tři procent Rusů, a dokonce, podle dotazovaných, jen necelých dvacet dva procent Ukrajinců.

S otázkou náboženské tradice vánočních svátků úzce souvisí i tradiční vánoční mše. Ač v Rusku nebo na Ukrajině chodí do kostelů na vánoční mši stále více než šedesát procent z dotázaných, v Česku vánoční mši nenavštěvuje ani jedna třetina z nich. A i to poukazuje na rychlé vytrácení se Vánoc jako náboženského svátku z České republiky.

GRAF 3

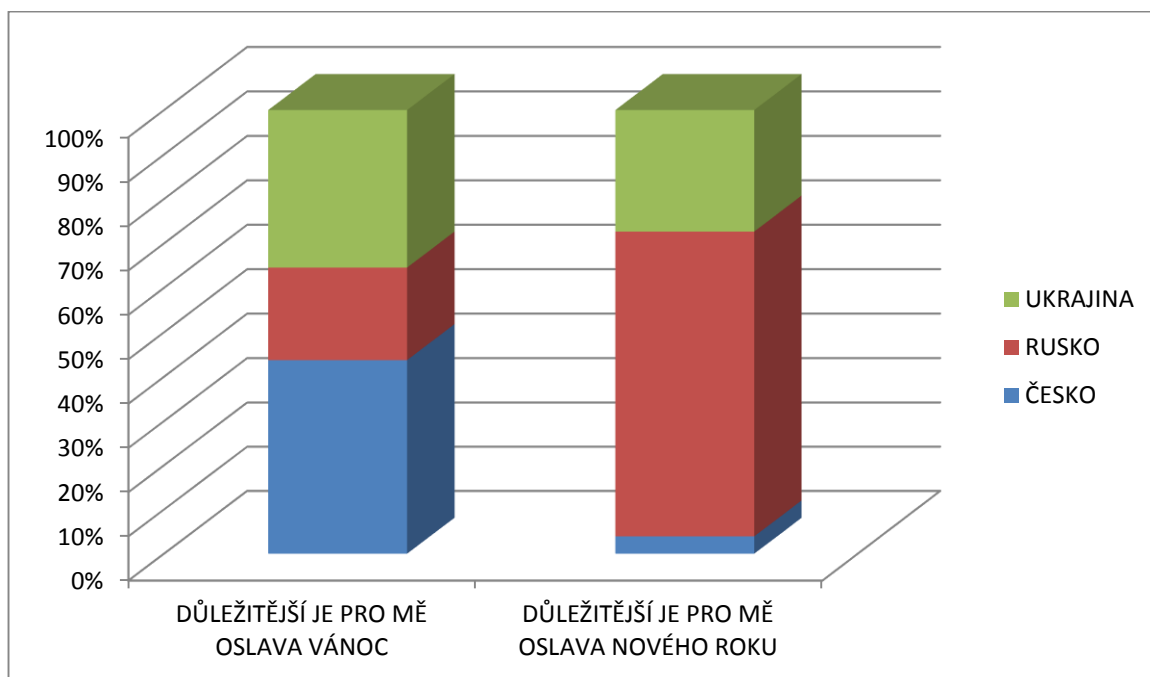

Vánoce byly vždy svátky radosti a veselosti. Zeptala jsem se tedy respondentů na to, jak vnímají období vánočních svátků v dnešní době. Jak vyplývá z GRAFU 3, většina z nich má Vánoce ráda a tedy zánik těchto svátků v nejbližší době nehrozí. Aspoň v České republice a na Ukrajině ne. V Rusku je to půl na půl, přesto odpověď „Mám rád(a)“ převládá nad odpovědí „Nemám rád(a)“ o necelých deset procent.

A z jakých důvodů nemají dnešní lidé rádi Vánoce? V České republice za to může převážně komerce. Vánoce podle Čechů ztrácí tu pravou atmosféru a jsou svátkem hlavně pro obchodníky, kteří tlačí lidi k nakupování stále dražších a dražších dáreků. To, že si Vánoce v Česku žádají nakupování tolika dáreků, dělá z Vánoc svátky falše a přetvářky. Je to ale taky období velkého stresu, které mnozí ne moc dobře snášejí.

Rusové, kteří nemají Vánoce rádi, to vysvětlují z velké míry tím, že se nejedná o jejich svátek a že hlavním ruským svátkem tohoto období nejsou Vánoce, nýbrž Nový rok. Mnozí Rusové se ale shodnou i s Ukrajinci, kteří tvrdí, že Vánoce nemají v lásce proto, že se jedná o náboženské svátky a jejich rodina není katolicky ani pravoslavně založená.

GRAF 4

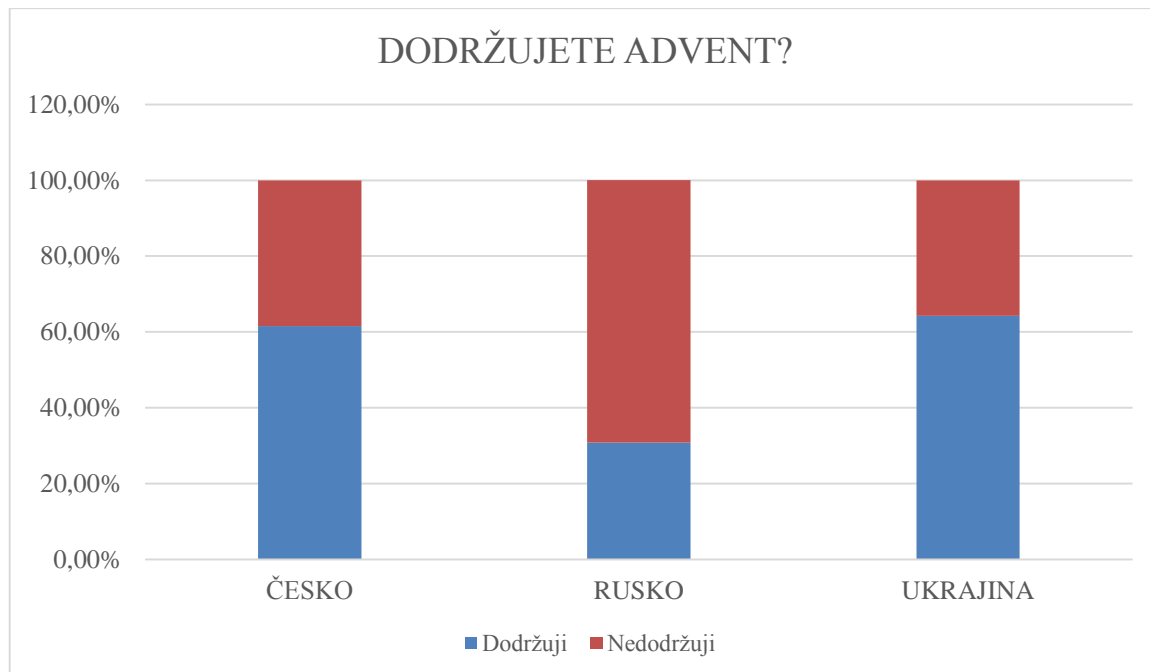

GRAF 4 potvrzuje to, o čem jsem psala v teoretické části. Pro Čechy jsou Vánoce naprostým bohem, na rozdíl od oslav Nového roku. Potvrdilo to téměř devadesát sedm procent respondentů, kteří vyplňovali dotazník k mé bakalářské práci. Také na Ukrajině jsou vánoční svátky pro lidi důležitější, než oslava Nového roku. Tvrdí to více než sedmdesát osm procent dotázaných.

Opačná situace je pak v Rusku. Pro Rusy je důležitějším svátkem Nový rok. Říká se, že Nový rok je pro obyvatele Ruska nejdůležitějším svátkem v roce. Právě na Nový rok dostávají Rusové dárky. I přesto ale není situace ohledně oblíbenosti Nového roku, oproti Vánocům, nikterak zásadní. Oslava Nového roku je důležitější pro přibližně padesát čtyři procent Rusů, oslava Vánoc poté pro čtyřicet šest procent dotázaných obyvatel Ruska.

5.2.2 ADVENT

GRAF 5

Zda mí respondenti dodržují advent nebo nikoliv, na to jsem se také ptala v jedné z prvních otázek mých dotazníků. Ačkoliv jsem se v nejrůznějších tištěných publikacích dočetla, že se advent slaví převážně v západních zemích a na východě není jeho dodržování zvykem, z GRAFU 5 se můžeme dovědět, že tomu úplně tak není.

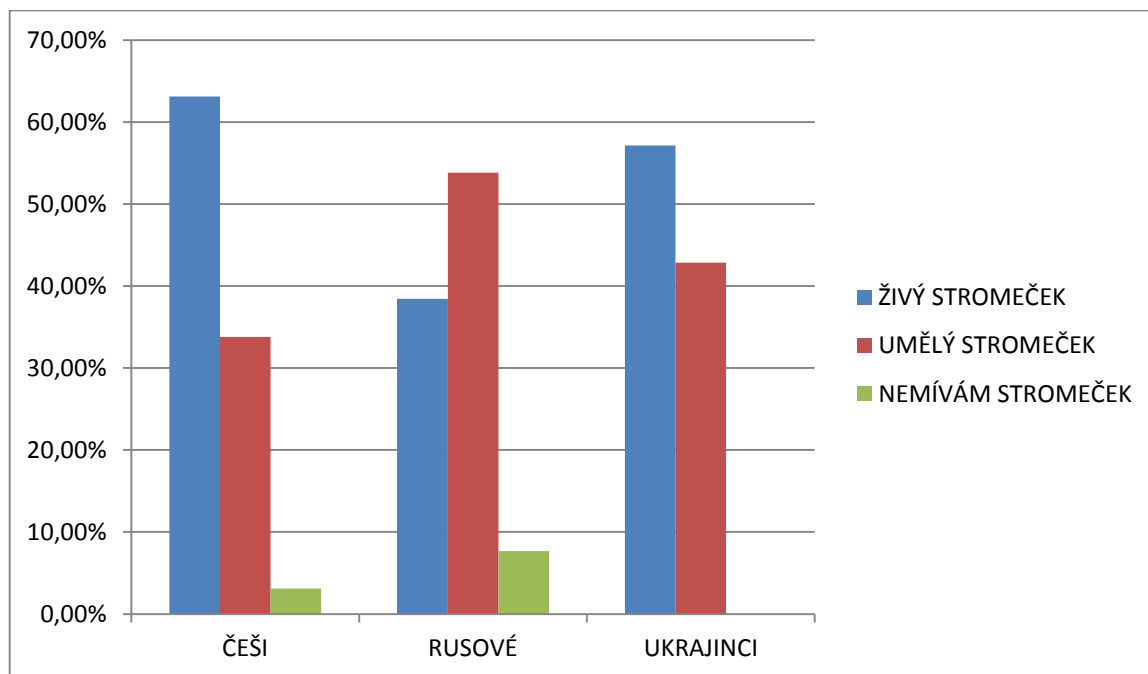
Kromě České republiky, kde Advent slaví více než šedesát jedna procent respondentů, bychom našli dokonce více než šedesát čtyři procent respondentů slavících advent na Ukrajině. Podstatný rozdíl je v tom, jak tuto dobu obyvatelé České republiky a Ukrajiny slaví. V České republice je zvykem zapalovat svíčky na adventním věnci po dobu čtyř týdnů do Vánoc. Na Ukrajině tento zvyk neexistuje, ale proti tomu je zde mnohem více rozšířená tradice dodržování půstu.

V Rusku se advent neslaví, mnozí mí respondenti mi psali, že ani neví, co to advent je. Ve výsledku advent v Rusku slaví jen něco přes třicet procent dotázaných, téměř sedmdesát procent dotázaných advent neslaví.

5.2.3 VÁNOČNÍ SYMBOLY

VÁNOČNÍ STROMEČEK

GRAF 6

Respondentů vyplňujících mé dotazníky k bakalářské práci jsem se ptala, jaký mají doma stromeček a také, jak stromeček zdobí. Na GRAFU 6 můžeme vidět poměr živých a umělých stromečků v českých, ruských a ukrajinských domácnostech. Zatímco v České republice má živý stromeček stále ještě šedesát tři procent lidí, což pro mě bylo celkem překvapivé zjištění, na Ukrajině živý stromeček převládá nad stromečkem umělým v poměru padesát sedm procent ku čtyřiceti třem procentům. V Rusku je situace opačná. Rusové mívají častěji umělý stromeček. Živý stromeček má pouze něco přes třicet osm procent Rusů.

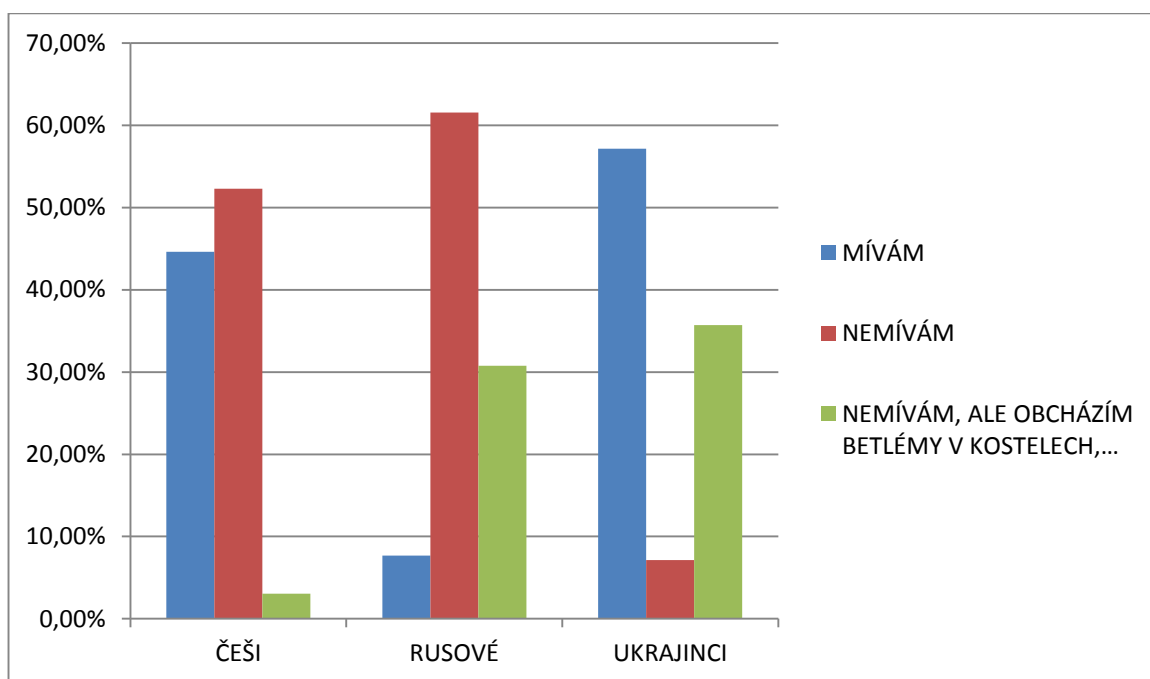
Nejčastější ozdoby, které lidé věší na vánoční, případně v Rusku novoroční, stromečky, bývají v těchto třech zemích mnohdy stejné. Na ozdobeném stromečku bychom vždy našli vánoční baňky, řetězy a světýlka. Velice mě překvapilo, že i v dnešní době se nejedná pouze o v obchodě kupované ozdoby, ale mnoho z respondentů ozdoby vlastnoručně vyrábí, například je háčkují, nebo vystřihují z papíru. I když bychom na mnohých stromečcích našli stále i ozdoby ze slámy, baňky ve tvarech koulí, andělíčků nebo zvonečků, bývají povětšinou skleněné nebo plastové. Na stromečky lidé zavěšují

i tradiční rodinné ozdoby nebo mašle. Ojediněle, u starší generace lidí, i obyčejné svíčky bílé barvy.

V České republice lidé, jak je zvykem, na stromečky zavěšují figurky z čokoládových kolekcí. Na Ukrajině bychom zřídka našli na vánočním stromečku zavěšené i ukrajinské bonbony, případně hračky. V Rusku zase nejružnější figurky a girlandy. Vrchol všech stromečků zdobí buď vánoční špice, nebo tradiční vánoční hvězda.

BETLÉM

GRAF 7

Betlém je tradičním symbolem Vánoc především na Ukrajině, což jde dobře vidět při pohledu na GRAF 7. U stromečku mívá postavený betlém více než padesát sedm procent Ukrajinců. Většina těch, u kterých bychom betlém postavený vedle ozdobeného vánočního stromečku nenašli, obchází betlémy postavené na nejružnějších veřejných místech.

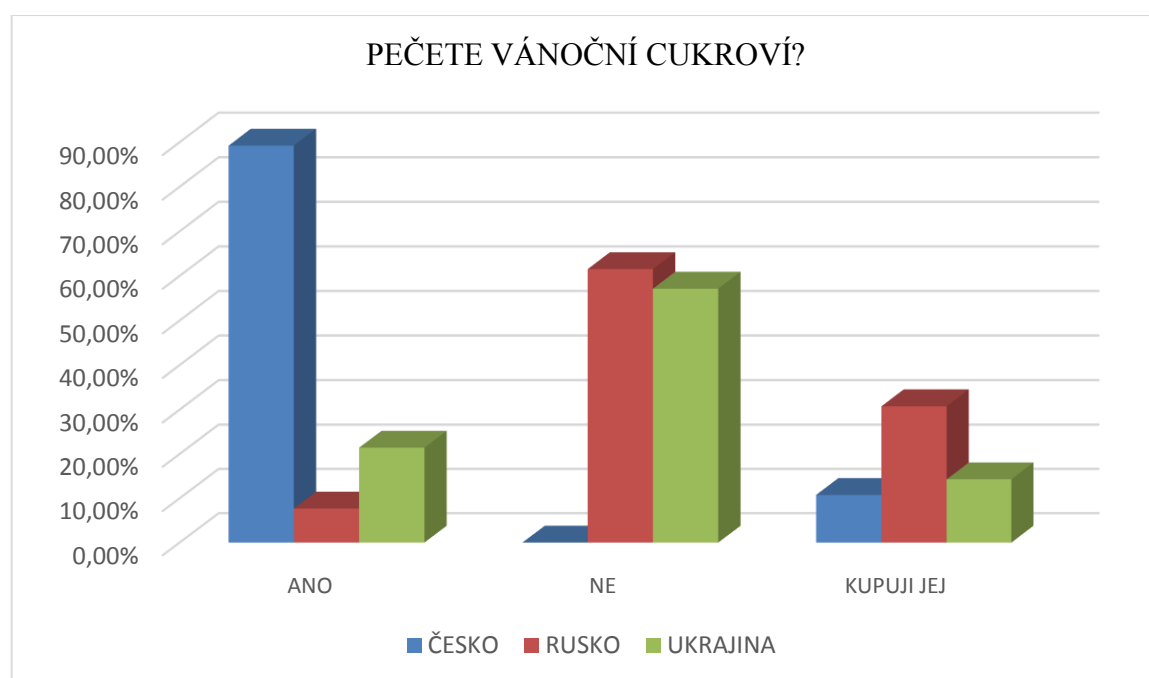
Na druhém místě v počtu respondentů, kteří si myslí, že betlém je součástí Vánoc a patří do tradiční vánoční výzdoby jejich domovů, je Česká republika a na třetím místě se nachází Rusko. Ač v České republice symbol betlémů z rodin pomalu mizí a více než polovina lidí jej doma nemívá, nelze tuto situaci srovnávat s Ruskem. V Rusku betlém nemívá více než šedesát jedna procent respondentů a polovinu z těch, kteří betlém

u stromečku nemají, betlém jako symbol Vánoc vůbec nezajímá. Je to smutné, ale možná je to tím, že Rusové Vánoce jako takové v dnešní době téměř neslaví a mnohem důležitější je pro ně Nový rok, se kterým betlém jako znázornění narození Ježíše Krista, nemá téměř nic společného.

5.2.3 VÁNOČNÍ ZVYKY

VÁNOČNÍ CUKROVÍ

GRAF 8

Svých respondentů jsem se v dotazníku zeptala, zda o Vánocích pečou vánoční cukroví. Dočetla jsem se, že tento zvyk je udržován pouze v České republice, proto jsem si to chtěla ověřit. Výsledky mě mile překvapily, dozvěděla jsem se, že ač pečení cukroví o vánočních svátcích není ani typickým, ani častým zvykem v Rusku či na Ukrajině, přeci jenom o něm mají mnozí obyvatelé těchto států ponětí a zpestřují si jím Vánoce.

Jak moc je tato tradice zaběhnutá v České republice oproti státům Východní Evropy, nám ukazuje GRAF 8. České rodiny jsou zvyklé na cukroví, buď jej pečou, nebo kupují. Cukroví peče, podle odpovědí získaných od respondentů, téměř devadesát procent domácností. Musím však dodat, že mnozí, především mladší generace, mi do poznámky napsali, že je nepečou sami doma, ale že jim cukroví peče babička. Zbytek dotázaných Čechů cukroví kupuje v obchodech, jedná se zhruba o jedenáct procent dotázaných.

V Rusku a na Ukrajině je situace odlišná. Cukroví není v těchto státech neodmyslitelným symbolem Vánoc, proto ani zvyk jej péct či kupovat, není tak rozšířený. Cukroví na Ukrajině nemívá přibližně padesát sedm procent respondentů, v Rusku dokonce téměř šedesát dva procent. Z odpovědí těch, co cukroví o Vánocích mívají, jsem vyvodila, že v Rusku se cukroví spíše kupuje, to zaškrtno téměř třicet jedna procent z třiceti šesti procent, zatímco na Ukrajině jej respondenti spíše pečou sami, což činilo dvacet jedna procent z třiceti šesti procent kladných odpovědí.

ŠTĚDROVEČERNÍ, NOVOROČNÍ VEČEŘE

Česká štědrovečerní večeře se, podle odpovědí českých respondentů, skládá z polévky a hlavního jídla. Mezi nejčastější polévky, podávané ke sváteční večeři 24. prosince večer, patří rybí polévka, polévky luštěninové, tj. hrachová, čočková nebo fazolová, bramboračka s houbami nebo slepičí vývar s nudlemi. Hlavní jídlo se tradičně skládá z bramborového salátu a ryby, nejčastěji kapra. Mnoho z dotazovaných mívá ale místo kapra například i lososa, případně vepřové nebo kuřecí řízky. Mizivé procento Čechů v dotazníku odpovědělo, že mají jako přílohu místo bramborového salátu bramborovou kaši. Jako sladký doplněk ve mnohých rodinách na stole nesmí chybět cukroví, ale také třeba upečený jablečný závin nebo oplatky s medem. Slavnostní večeře bývá doplněna ovocem, nebo oříšky. Ty leží samostatně položeny v miskách na stole. Češi k takto připravené večeři usedají mezi čtvrtou a sedmou hodinou večerní. Téměř naprostá většina respondentů dodržuje u takto připravené večeře štědrovečerní zvyky. Nejčastěji se jedná o šupinu nebo penízek pod talířem nebo ubrusem, o jeden prázdný talíř navíc, nebo o zvyk, že se během slavnostní večeře nesmí vstávat od stolu.

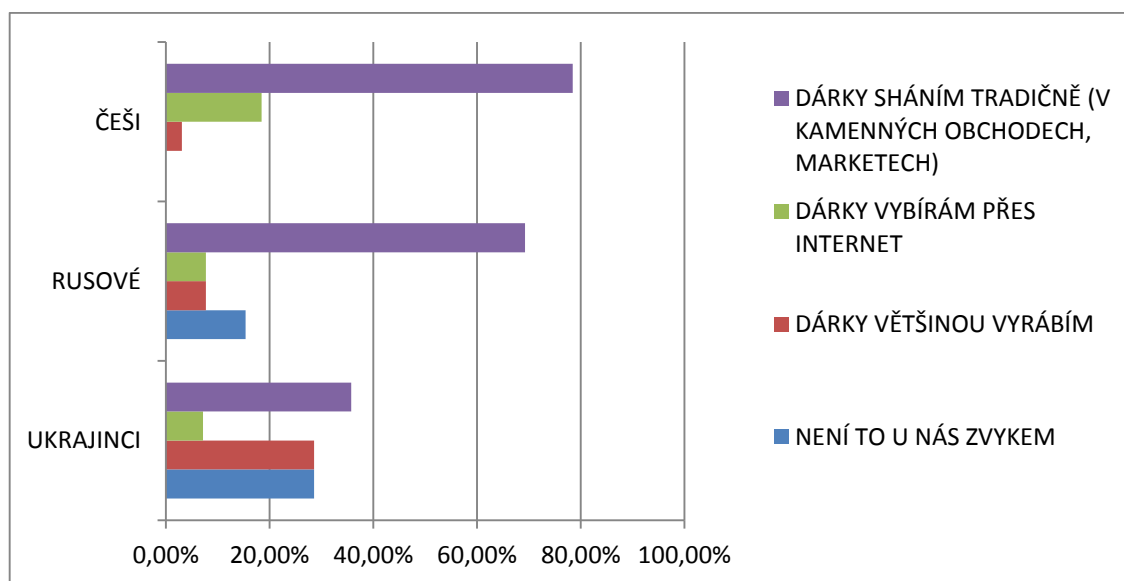
Za ruskou slavnostní večeři bývá, mými respondenti převážně označována, večeře novoroční, tedy podávána na Nový rok. Celkem mě to zaskočilo, neboť podle zdrojů, ze kterých jsem čerpala v teoretické části své práce, by měla být i v Rusku za slavnostní večeři považována večeře na Štědrý den, tzv. Sočelnik, 6. ledna, která by se měla skládat z dvanácti postních jídel. Podle dotazovaných Rusů je tomu ale jinak. Jen zanedbatelné procento odpovědělo, že mívají štědrovečerní večeři 24. prosince podle Gregoriánského kalendáře, případně 6. ledna podle Juliánského kalendáře. Tato hrstka lidí se přiklání k tradičním pokrmům v České republice, jako je bramborový salát a ryba, nebo k bohaté večeři, jak tomu bývá na Ukrajině. Novoroční večeře, kterou mi však popsala drtivá většina Rusů, zhruba devadesát procent, se skládá z nejrůznějších salátů a masa. Z masa

se na stole nachází buď ryba, nebo drůbež, tj. kuře, husa zapečená s jablky nebo kachna s bramborami. K této večeři Rusové usedají mezi desátou hodinou večerní a půlnocí. U takto připravené večeře Rusové, kromě modlitby před jídlem, již tradiční zvyky téměř nedodržují.

Ukrajinci, podle zodpovězených dotazníků, mívají k štědrovečerní večeři podle pravoslavné církve, 6. ledna, dvanáct postních jídel. Za hlavní jídlo slavnostní večeře je považována Kut'ja. Mezi nejčastěji podávané polévky patří boršč nebo houbová polévka. Mezi další jídla, která mi respondenti do dotazníků vepsali, patří bezmasí holubci, pokrmy připravené z ryb, vareniki plněné nejčastěji zelím, houbami, bramborami nebo ovocem, nejrůznější saláty, brambory a kompot (vzvar). Na štědrovečerním stole u mnohých z nich nechybí, ani v dnešní době, domácí koblížky, ovoce a zelenina. K takto bohatě prostřenému stolu usedají Ukrajinci během druhé hodiny odpolední a sedmé hodiny večerní. Ač většina z respondentů žádné zvyky u štědrovečerní večeře nedodržují, necelých čtyřicet tři procent mi tradiční zvyklosti u stolu popsala. Dotazovaní psali o modlitbě před večeří, česneku položeném ve všech čtyřech rozích stolu, penízku zapečeném v koláči, prázdném talíři položeném na stole pro pocestné, a připraveném jídlu navíc pro mrtvé příbuzné.

VÁNOČNÍ NADÍLKA

GRAF 9

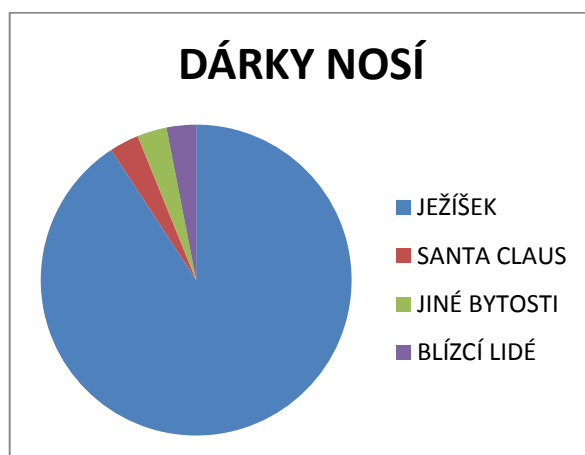
GRAF 8 znázorňuje to, kde lidi nejčastěji shání vánoční dárky. I přesto, že během Vánoc lákají respondenty reklamy z nejrůznějších obchodů a tradiční nakupování

v marketech stále z velké míry převažuje, a to zejména v České republice a v Rusku, začínají někteří z nich shánět vánoční dárky i přes internet. Hlavním důvodem je údajně to, že je to pohodlnější, méně stresující a zabere to mnohem méně času.

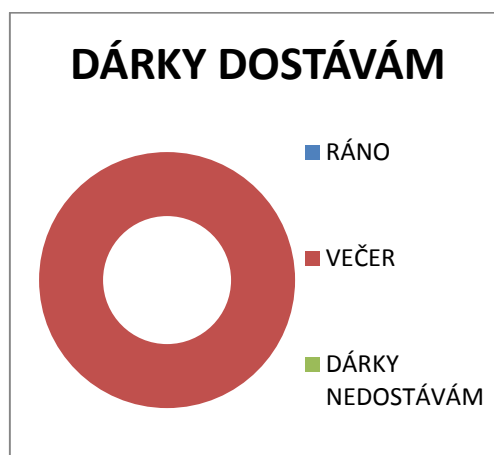
Z GRAFU 9 tedy vyplývá, že nejméně vyhrocená situace je na Ukrajině, kde téměř jedna třetina lidí stále neupustila od vlastnoručního vyrábění dárků. Dalších, necelých dvacet devět procent dotázaných tvrdí, že si o Vánocích dárky vůbec nedávají. Z výsledků tedy plyne, že pouze něco přes třicet osm procent Ukrajinců kupuje na Vánoce dárky. Nejvíce vyhrocená situace je pak v České republice, kde si dárky dává sto procent z mnou dotázaných respondentů, kteří můj dotazník k bakalářské práci vyplnili.

V ČESKU

GRAF 10

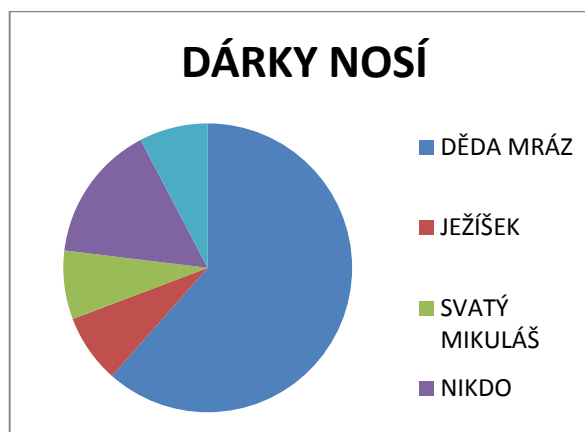

GRAF 11

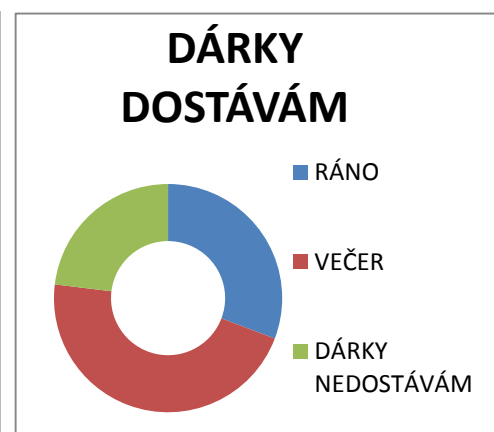

V RUSKU

GRAF 12

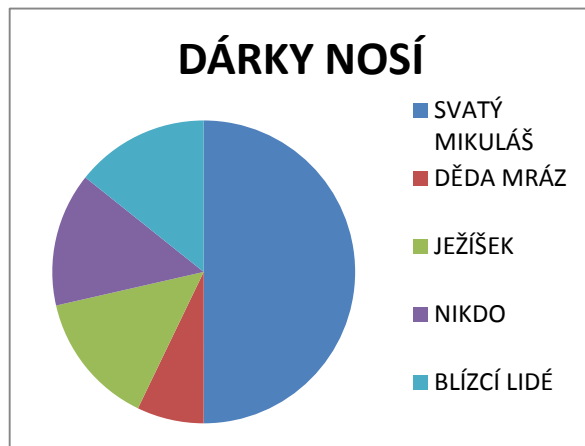

GRAF 13

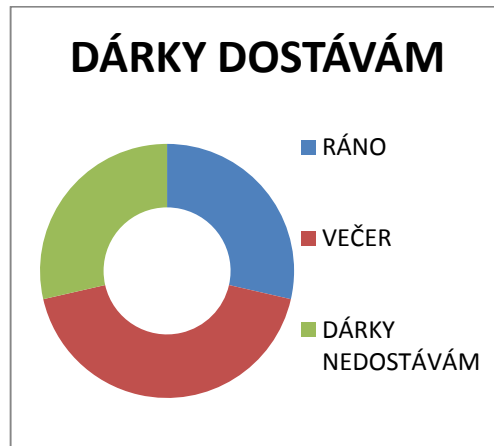

NA UKRAJINĚ

GRAF 14

GRAF 15

Respondentů jsem se ptala, kdo jim podle tradice nosí dárky. Odpovědi na tyto otázky jsem znázornila ve výsečových grafech GRAF 10, GRAF 12 a GRAF 14. Další otázkou, týkající se vánoční, případně novoroční nadílky bylo, kdy si dárky rodiny v Česku, v Rusku a na Ukrajině dávají. Pro tyto odpovědi jsem využila grafů s označením GRAF 11, GRAF 13 a GRAF 15.

Situace v České republice mě mile překvapila. Přesto, že se můžeme v českých televizních a rozhlasových stanicích doslechnout, případně z českých periodik dočíst, že americký Santa Claus pomalu vytlačuje českého Ježíška, téměř devadesát jedna procent dotazovaných Čechů mi odpovědělo, že jim dárky nosí a nosit vždy bude právě narozený Ježíšek (viz GRAF 10). Santa Claus získal pouhá tři procenta stejně jako například další kouzelné bytosti, jež jsou zakořeněné povětšinou ojedinelé v rodinných tradicích už po několik generací. Mezi takovéto bytosti patří například vánoční skřítek nebo láska. Zbývající tři procenta Čechů uvedla, že na žádné bytosti nosící vánoční dárky nevěří, a že jim dárky nosí jim blízcí lidé.

V GRAFU 11, týkajícího se doby, kdy Češi dárky dostávají, pak jednoznačně vidíme, že všech sto procent respondentů, jež vyplňovalo můj dotazník, odpovědělo, že k vánočnímu stromečku si pro dárky chodí večer, 24. prosince, po štedrovečerní večeři.

V Rusku (viz GRAF 12) roznáší dárky tradičně na Nový rok, tj. 1. ledna, Děda Mráz, aspoň podle necelých šedesáti dvou procent dotázaných Rusů. Ježíšek nosící dárky v České republice a sv. Mikuláš, nosící dárky převážně na Ukrajině, získali shodně

necelých osm procent. V Rusku můžeme vidět i jev, zřejmě typický pro Východní Evropu, že si lidé dárky o vánočních svátcích vůbec nedávají.

GRAF 13 poukazuje na dobu, kdy si Rusové chodí pro dárky pod ozdobený stromeček. Jak na první pohled vidíme, není to tak jednoznačné jako v České republice. Ačkoliv si nejvíce respondentů, něco přes čtyřicet šest procent, dává dárky večer, téměř třicet jedna procent dotazovaných dostává nadílku ráno. Zbytek respondentů, tj. zhruba dvacet tři procent, dárky vůbec nedostává.

GRAF 14 se vztahuje k Ukrajině a podobně jako v GRAFU 10 či v GRAFU 12 se v něm můžeme dočíst o bytostech, které nosí vánoční dárky pod vánoční stromeček. Polovina dotazovaných Ukrajinců uvedla, že dárky dostávají od sv. Mikuláše. Shodně, přibližně patnáct procent ukrajinských respondentů uvedlo, že jim dárky nosí buď Ježíšek, nebo jim blízcí lidé. Stejnou hodnotu, tedy patnáct procent z dotázaných, odpovědělo, že vánoční dárky nedostává. Ruský Děda Mráz přináší dárky pouze přibližně sedmi procentům z nich.

Doba typická pro vánoční nadílku se podobně jako v Rusku dělí podle zvyklostí v rodinách. Lidé dostávají dárky, v převážné většině, večer. Tak to alespoň bývá u téměř čtyřiceti tři procent Ukrajinců, kteří vyplnili můj dotazník k bakalářské práci. Dvacet devět procent dotazovaných je zvyklé dostávat dárky ráno. Zbývajících, opět dvacet devět procent, si dárky o Vánocích vůbec nedává (viz GRAF 15).

6. ZÁVĚR

Na začátku práce jsem vysvětlila, co jsou to Vánoce, jak Vánoce vznikly a jakým způsobem se odlišují Vánoce v České republice, v Rusku a na Ukrajině. V podkapitole o českých Vánocích jsem zmínila i advent, dobu před Štědrým dnem. Advent se totiž tradičně slaví hlavně v západních zemích Evropy, ve východních zemích se dodržuje spíše jen půst.

Dále je práce věnována otázkám, které jsem si vymezila v úvodu. Kromě zmiňovaných symbolů jsem se zaměřila i na symboly jako je vánoční hvězda, jmelí, nebo na tradiční vánoční symbol Ukrajiny, diducha. Co se tradic týče, vhodně jsem každou z nich rozdělila do třech podkapitol, jedna podkapitola, jedna země. Toto uspořádání nejen že hezky vypadá, ale ve výsledku i výrazně zjednodušilo vyhledávání poznatků v textu při tvorbě praktické části.

Při zpracovávání informací do teoretické části své práce jsem přišla na to, že tištěných publikací, které by se zabývaly Vánocemi v Rusku, je velice málo. Z tohoto důvodu jsem, na rozdíl od informací získávaných pro Českou republiku a Ukrajinu, nepoužila ve větší míře tištěné zdroje, ale internetové stránky.

Praktickou část jsem věnovala nejen rozhovorům s respondenty žijícími na území České republiky, Ruska a Ukrajiny, ale také výsledkům, které jsem získala při vyhodnocení anket. Ankety jsem zhotovila v české a ruské verzi. Výsledky praktické části byly mnohdy jiné, než jsem se dočetla ve zdrojích, které jsem použila pro teoretickou část. Podle mého názoru je to proto, že se dané zdroje zabývaly vánočními symboly a zvyky těchto zemí v minulosti.

Přínosem mé práce je zhodnocení Vánoc k začátku roku 2015. Nejedná se tedy jen o teoretický výklad symbolů a zvyků v minulosti, ale také o výzkum toho, jak Vánoce probíhají v dnešní době, jak je lidé vnímají, které zvyky stále dodržují a jaké symboly vytváří vánoční atmosféru v jejich domovech.

7. ZDROJE

7.1 PRIMÁRNÍ ZDROJE

7.1.1 ČESKÉ MONOGRAFIE

FROLEC, V. a kol. *Vánoce v české kultuře*. Druhé vydání. Praha: VYŠEHRADEK, 1989. 439s. ISBN 80-7021-018-4

HERYNEK, P. *České VÁNOCE*. Ilustrovala Lenka-Kočí Doubravská. První vydání. Praha: GRADA Publishing, 2005. 160s. ISBN 80-247-0760-8

KRČEK, J., FUČÍKOVÁ, R. *VÁNOCE Putování do Betléma*. Ilustrovala Renáta Fučíková. První vydání. Praha: Albatros, 2011. 117s. ISBN 978-80-00-02856-9

KRČEK, J., ŠULC, P. *VESELÉ VÁNOCE VÁNOČNÍ ZVYKY*. Ilustrovala Hedvika Vilgusová. Pierot: 2007. 38s. ISBN 978-80-7353-081-5

KRČEK, J., ŠULC, P. *Kouzelné Vánoce tradiční zvyky a koledy*. Ilustrovala Kateřina Sládková. Praha: Pierot. 94s. ISBN 978-80-7353-331-1

SKÁLOVÁ, H. *JEŽÍŠEK*. Ilustrovala Andrea Tachezy. První vydání. Praha: Mladá fronta, 2010. 104s. ISBN 978-80-204-2330-6

ŠOTTNEROVÁ, D. *Lidové tradice. Původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla*. Ilustrovaly Jitka Tláškalová a Dagmar Šottnerová. První vydání. Olomouc: Rubico, 2009. 253s. ISBN 978-80-7346-096-9

TINKOVÁ, E. *ČESKÉ SVÁTKY A TRADICE*. Ilustroval Jan Hora. První vydání. Computer Media: 2010. 80s. ISBN 978-80-7402-078-0

TOUFAR, P. *VÁNOCE*. Ilustroval Karel Franta. Druhé vydání. Třebíč: Akcent, 2001. 247s. ISBN 80-7268-204-0

VAVŘINOVÁ, V. *Abeceda Vánoc*. Ilustrace archiv nakladatelství. První vydání. Praha: Krásná paní, 2010. 64s. ISBN 978-80-86713-69-4

VEČERKOVÁ, E., FROLCOVÁ, V. *EVROPSKÉ VÁNOCE V TRADICÍCH LIDOVÉ KULTURY*. První vydání. Praha: Vyšehrad, 2010. 520s. ISBN 978-80-7429-006-0

VONDRUŠKOVÁ, A. *ČESKÉ ZVYKY A OBYČEJE*. Ilustrovala Kamila Skopková. První vydání. Praha: Albatros, 2004. 370s. ISBN 80-00-01356-8

7.1.2 CIZOJAZYČNÉ MONOGRAFIE A UČEBNICE

БОРОПАЙ, О. *ЗВИЧАЇ НАШОГО НАРОДУ. Етнографічний нарис*. Мюнхен: Українське видавництво, 1966. 560с. ISBN 5-87168-028-3

STĚPANOVA, L., VYCHODILOVÁ, Z. *REÁLIE RUSKÉ PRAVOSLAVNÉ CÍRKVE. РЕАЛИИ РУССКОЙ ПРАВОСЛАВНОЙ ЦЕРКВИ*. Druhé přepracované vydání. UP OLOMOUC, 2003. 91s. ISBN 8024406586

STĚPANOVA, L., VYCHODILOVÁ, Z. *REÁLIE SOUČASNÉHO RUSKA*. První vydání. UP OLOMOUC, 2011. 89s. ISBN 978-80-244-2855-0

7.1.3 ELEKTRONICKÉ ZDROJE

ČESKÁ TISKOVÁ KANCELÁŘ. *Ruskými dějinami se prolínají i proměny vánočního stromku – jolky* [online]. Moskva, 28. 12. 2011. [24. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/vanoce/254554-ruskymi-dejinami-se-prolinaji-i-promeny-vanocniho-stromku-jolky.html>

NetMagazines s.r.o. *Vánoce v Rusku se slaví dvakrát* [online]. [8. 3. 2015]. Dostupné z: <http://rusko.svetadily.cz/clanky/Vanoce-v-Rusku-se-slavi-dvakrat>

RŮŽIČKOVÁ, Eva. *Vánoce v Rusku* [online]. 2. 12. 2009. [17. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.rusko-info.cz/clanek/vanoce-v-rusku>

Vánoce na Ukrajině [online]. [8. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.vanocevesvete.com/ukrajina.php>

LIVINSKÝ, Oleksa. *Ukrajinské Vánoce ctí tradice, víru i pověry* [online]. 7. 1. 2008. [8. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.chytrazena.cz/ukrajinske-vanoce-cti-tradice-viru-i-povery-1717.html>

LEGNEROVÁ, Z., SZELIGA, J. *Symbolika a význam adventního věnce* [online]. 27. 11. 2014. [26. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.farnost-litomerice.cz/clanky/Symbolika-a-vyznam-adventniho-vence.html>

ЧЕРЕВКОВА, ОЛЬГА. *Рождественский вертеп* [online]. [17. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.k-istine.ru/base_faith/holidays/christmas_cherevkova.htm

VELKÁ EPOCHA. *Jmelí – magická rostlina Vánoc* [online]. 17. 12. 2009. [30. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.epochtimes.cz/2009121711851/Jmeli-magicka-rostlina-Vanoc.html>

Jmelí [online]. 27. 11. 2008. [30. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.vanoce08-09.estranky.cz/clanky/jmeli/jmeli.html>

Redakce BRAUNOVIN. *Tradice Vánoce* [online]. 26. 11. 2008. [30. 3. 2015]. Dostupné z: <http://braunoviny.bb Braun.cz/tradice-vanoc>

Русская Правда. *Дидух – древнеславянский родовой новогодний символ* [online]. [30. 3. 2015]. Dostupné z: <http://ruspravda.info/Diduh--drevneslavjanskij-rodovoy-povogodnij-simvol-2973.html>

7 января (25 декабря по старому стилю) — Православное Рождество Христово; Двенадесятый непреходящий праздник [online]. [17. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.przd.ru/pravoslavie/christmas.php>

Рождественский сочелник: традиции и поверья [online]. [17. 3. 2015]. Dostupné z: <http://news.bigmir.net/life/869558-Rozhdstvenskij-sochel-nik--tradicii-i-pover-ja>

Central Asia Travel. *СОЧЕЛЬНИК – НОЧЬ ПЕРЕД РОЖДЕСТВОМ* [online]. [17. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.centralasia-travel.com/ru/newyear/sochelnik>

KARAS, Miroslav. *Děda Mráz v Rusku poráží Santu na celé čáře* [online]. 25. 12. 2012. [1. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/208761-deda-mraz-v-rusku-porazi-santu-na-cele-care/>

DVOŘÁK, Libor. *Historie Dědy Mráze* [online]. 7. 1. 2012. [1. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zpravy/_zprava/historie-dedy-mraze--1000416

SAGA. *День Святого Миколая: все почалося сімнадцять віків тому* [online]. [1. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.saga.ua/43_articles_showarticle_2202.html

7.2 SEKUNDÁRNÍ ZDROJE

7.2.1 ČESKÉ MONOGRAFIE

DOHNAL, A., DOHNALOVÁ, O. *Staročeské zvyky a obyčeje české mládeži*. Ilustrovali E. Horálková a A. Dohnal. Praha: Česká grafická Unie, 1941. 102s.

EKUMENICKÉ KOMISE PRO STARÝ A NOVÝ ZÁKON. *BIBLE NOVÝ ZÁKON*. BIBLICKÁ SPOLEČNOST V ČSR, 1990.

KOUROVI P., P. *ČESKÉ VÁNOCE od vzniku republiky do sametové revoluce*. První vydání. Praha: JISKROVÁ, J. – Máj, Dokořán, 2010. 356s. ISBN 978-80-86643-32-8, ISBN 978-80-7363-252-6

7.2.2 CIZOJAZYČNÉ MONOGRAFIE

АРАНОВИЧ, Б., МАТТЕЛМЯКИ В. *ДИТЯЧА БІБЛІЯ*. Перше видання. Стокгольм: Інститут перекладу Біблії, 1992. 542с. ISBN 5-7707-74-36-3

ВІКЛАНД, Л., СТИВЕНС, А. *УКРАЇНСЬКИЙ СТИЛЬ. Народні традиції у повсякденному житті*. Київ: Видавничий дім “Києво-Могилянська академія“, 2011. 184с. ISBN 978-966-518-588-8

ДМИТРЕНКО, М. СИМВОЛИ УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ. Київ: УЦКД, 2011. 400с. ISBN 978-966-452-085-7

КОВАЛЕВСЬКИЙ, О. В. *УКРАЇНСЬКІ ТРАДИЦІЇ*. Харків: “ФОЛІО“, 2004. 573с. ISBN 966-03-2611-4

ТЕРПЕЛЮК, С. І. та колектив. *Пізнаймо Україну: Матеріали мовокраїнознавчого словника-довідника “Україна в словах“*. Луцьк: Видавництво “Волинська обласна друкарня“, 2005. 228с. ISBN 966-361-009-3

ФРАНЦУЗ, А. Й. та колектив. *Християнський БУКВАР. Навчально-пізнавальний посібник*. Івано-Франківськ: Друкарня Брошнівського підприємства „Таля“, 1999. 112с. ISBN 9666-95531-9-2

7.2.3 SLOVNÍKY

Kolektiv autorů LINGEA s.r.o. *Lingea Šikovní slovník rusko-český a česko-ruský*. První vydání. Brno: Lingea s.r.o., 2009. 699s. ISBN 978-80-87062-69-2

7.2.4 ELEKTRONICKÉ ZDROJE

ERBEN, Karel Jaromír. *Kytice* [online]. V MKP první vydání. Praha: Městská knihovna v Praze, 2011 [17. 3. 2015]. Dostupné z: <http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/37/00/42/kytice.pdf>

BOLDIŠ, Petr. *Bibliografické citace dokumentů podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 2 – Modely a příklady citací u jednotlivých typů dokumentů* [online]. Verze 3. 1. Poslední aktualizace 11. 11. 2004. [3. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.boldis.cz/citace/citace2.pdf>

8. РЕЗЮМЕ

В моей дипломной бакалаврской работе я занималась сопоставлением чешских, русских и украинских символов и традицией во время Рождества в странах западных и восточных Славян – в Чехии, в России и на Украине. Эти факты я искала в разных источниках – в изданиях и в интернете. Я нашла много информации, которые я сосредоточила по смыслу в несколько глав в первой части моей работы. Во второй части я сопоставила полученные факты с ответами респондентов по анкетам, а также я интересовалась диалогами полученными гражданами этих стран.

Эта работа, как я уже сказала, состоит из двух больших частей, теоретической и практической части. Первая, теоретическая часть, состоит из трёх больших тем. Сначала я выяснила, что такое Рождество, и, какие различия в Чешской Республике, в России и на Украине. Вторая тема касается традиционных рождественских символов а последняя тема теоретической части рассказывает о рождественских традициях в этих трёх странах. Практическую часть я разделила до двух глав. В первой главе находятся статьи, которые я написала по интервью с гражданами Чехии, России и Украины. Вторая глава, это графики, сделанные по ответам полученным из анкет. Эти анкеты я написала на чешском и русском языках, для того, чтобы все мои респонденты могли без больших проблем отвечать на вопросы.

Что такое Рождество? Этот вопрос я поясню в самом начале моей работы. Это праздник, связанный с рождением Иисуса в городе Бетлеме. Рождество исходит из языческих праздников, его начали праздновать в четвёртом веке нашей эры. Почему Рождество празднуют в Чехии по другому чем в России или на Украине? Это связано с двумя различными календарями, Григорианским и Юлианским. Их историю можно найти также в самом начале работы. Интересным, по моему мнению, является возникновение названий для этих праздников в каждой из этих трёх стран. Из латинского языка название перешло в старославянский язык, откуда название праздников получили восточные Славяне - в России и на Украине. Чешское название праздников не из старославянского, а из немецкого языка. В этой, первой главе, можно прочитать и несколько слов о чешском, русском и украинском Рождестве самостоятельно. В истории Славяне в большинстве

держали рождественский пост. Из-за того я описала историю празднования рождественского поста в подглаве Рождество в Чехии. По источникам, в восточных странах Европы, не соблюдают рождественский пост так сильно, как в западных странах.

Во второй главе теоретической части я описала несколько рождественских символов – рождественский венок, рождественскую (новогоднюю) ёлку, вертеп, рождественскую звезду, омелу и дидуха. Я старалась объяснить как выглядят эти символы, их историю, а также, почему они являются самыми главными символами Рождества. Можно сказать, что не все символы являются рождественскими символами во всех трёх странах – в Чехии, в России и на Украине.

Например, рождественский венок - это символ, прежде всего стран западного мира. Это символ, связанный с рождественским постом. Он всегда бывает круглым, на нём находятся свечи – их бывает четыре или пять. Свечей не бывает только в случае, если он висит на дверях дома. Его история доходит до эры языческих праздников, но в христианстве рождественский венок впервые появился во время шестнадцатого века. С этим символом связано много легенд. Самые известные из них я описала в статье о рождественском венке.

Рождественская ёлка - это символ младший, чем вертеп, но более распространённый во время Рождества в мире. Возник во время шестого века нашей эры. Это может быть не только ёлка, но и другое зелёное хвойное дерево. В старину во время Рождества в семьях были только живые хвойные деревья, но сегодня часто встречаются не только живые, а даже искусственные ёлки. Не только рождественская ёлка, а также и украшения этих деревьев прошли длинной историей. Это всё я описала в теме об этом самом известном рождественском символе мира.

Хотя вертеп является более старшим рождественским символом, чем рождественская ёлка, люди его во время Рождества не используют так часто, как украшенную ёлку. Вертеп, это символ места, где родился Иисус. Первый вертеп был, скорее всего, построен в 1223 году в Италии. Это был живой вертеп и его основателем был František z Assisi. Вертепы прошли длинной историей, прежде всего во времена готики и барокко. Они с течением времени уменьшились и стали символом, который находится не только в церквях и открытых пространствах, но и у людей дома. Как это случилось, какой историей вертеп прошёл и где мы

найдем самые известные вертепы в Чехии и что происходит с вертепами на Украине, это всё я написала в теоретической части.

Рождественская звезда - это рождественский символ, который мы можем найти на вершине украшенного хвойного дерева, но и на вершине вертепов, находящихся рядом с этой рождественской/новогодней ёлкой. Я нашла информацию, что функцию рождественской звезды в течении лет приняла комета. Как это случилось, это я в тексте описала. Интересна также информация о растениях с одинаковым названием, которые находятся во время этих рождественских праздников во многих домах и приносят с собой рождественскую атмосферу.

Очень важным растением, которым украшают дома во время Рождества является омела. Омела - это растение, которые можно найти только в Европе и в Азии. Оно находится на вершинах деревьев. Это растение приносит с собой много легенд, буд-то бы имеет магическую силу. Его история доходит до времён кельтов. В своей бакалаврской работе я написала как омела выглядит, с чем связана её магическая сила, какие ритуалы с этим растением во время рождественских праздников связаны, а также, какое мнение имеет об омеле церковь. Немногие, по-моему, знают, что сборщики омелы наносят ежегодно вред на много тысяч крон. Почему? И эту информацию можно прочитать об омеле в моей работе.

Последним символом, о котором я написала в теоретической части - это так называемый дидух. Это рождественский символ, прежде всего, на Украине. Дидуха изготавливают Славяне по происхождению из первого и последнего снопа жатвы. Дидух - это символ бессмертности славянских народов. Я описала как люди изготавливают дидуха, как дидух выглядит, какое магическое значение дидух имеет для семей, почему говорят „Дидух в дом - беда из избы“, а также, что случится с дидухом после рождественских праздников. Найти информацию об этом символе было для меня очень интересно.

Третья, и последняя глава теоретической части касается двух самых больших рождественских или новогодних традиций в этих трёх странах. Речь идёт о праздничном рождественском ужине и о рождественских подарках. Как это бывает с этими традициями, я описала самостоятельно в каждой из этих трёх славянских стран. Показалось, что это очень важно, потому что в каждой из стран празднуют эти традиции по-другому.

Первая традиция, на которую я обратила свое внимание, это рождественский ужин. Я описала историю этого обычая и узнала, что люди, во время не только вечера, но и даже в течение целого дня, соблюдали различные традиции. Я старалась все эти традиции описать. Не только традиции, но также блюда, которые находились на красиво украшенном праздничном столе были различные. Важным является и то, что в Чехии имели рождественский ужин уже в декабре, а в России и на Украине в январе. Это зависело от календаря, которого придерживались люди, живущие в этих странах. В Чехии они придерживались григорианского календаря, а в России и на Украине юлианского календаря.

В современной Чехии был рождественский праздничный ужин концом так называемого рождественского поста. Ужин был главным блюдом так называемого Рождественского сочельника. Люди начинали ужинать после того, как увидели первую звезду на вечернем небе. Рождественский ужин тогда состоял не из тех блюд, какие найдём на праздничном столе сегодня. Типичные блюда для чешских предков, я достаточно описала в теоретической части. Это были прежде всего блюда из грибов или рыб. На столе находилось то, что выросло в саду или на поле. Стол был всегда красиво украшен, как это можно прочитать в тексте. Люди также соблюдали различные традиции перед тем, как начать ужинать, а также и после ужина. Это было связано с разными поверьями и магической атмосферой этого дня. О каких обычаях идёт речь и какой смысл имели эти традиции для наших предков, об этом также можно прочитать в работе. Это происходило 24-го декабря.

В России рождественский ужин состоял из двенадцати различных блюд. Двенадцать блюд - это символ двенадцати апостолов. О них мы можем узнать в Библии. Главными блюдами была кутья и узвар. Блюдо, которым рождественский ужин начинался, называется сочиво. Это слово возникло от названия этого праздничного дня – Сочельник. Стол был украшен соломой или сеном. Кушать начинали люди вечером, подобно как в Чехии, после появления первой звёзды на небе. Также и в стародавней России люди соблюдали различные обычаи. Сочельник в России, и, с ним связанный рождественский ужин, праздновали россияне 6-ого января.

На Украине, также как и в России, выпадал сочельник на 6-е января. Одинаковым было и количество блюд на украшенном праздничном столе - двенадцать. Рождественский стол выглядел торжественно. Некоторые обычаи были такие как у чехов, некоторые были похожи с обычаями россиян. Я старалась

сравнить все особенности сочельника не только в Чехии и в России, но также и на Украине.

Второй из рождественских традиций, которые я описала в своей работе, это дарение подарков. Я старалась описать, кто в этих странах приносит, сегодня уже под украшенную ёлку, подарки. Важным для меня было найти в источниках информацию, откуда эти личности происходили, и в какой день детям подарки преподносят. Чехам приносил подарки всегда маленький Иисус, украинцам святой Миколай, а русским по-новому Дед Мороз. О рождении Иисуса мы можем найти информацию в Библии, о святом Миколае существует легенда, а Дед Мороз, это личность, которая появилась во время двадцатого века. Информацию о всех этих персонажах я разработала и описала в своей бакалаврской работе. Этой информацией я окончила первую большую часть своей работы – теоретическую и перешла в другую, практическую часть.

К практической части я составила анкеты на чешском и русском языках. Это я сделала поэтому, что я хотела знать, как это бывает с рождественскими традициями и символами у сейчас живущих людей. Результатами ответов я очень часто удивлялась, потому, что они не совпадали с информацией, которую я нашла в источниках или на интернете. По ответам из анкет я сделала графики, которые я своими словами прокомментировала. Эти графики касались того, как сегодняшние люди эти рождественские святки воспринимают и как к ним относятся. Некоторые графики относились также к рождественским символам, а другие графики к рождественским традициям. Ни один из графиков не относился к символу или обычаю, о котором бы я не написала в теоретической части.

Кроме графиков, которые я включила на второе место практической части своей бакалаврской работы, я спрашивала одинаковое количество людей, которые живут в Чехии, в России или на Украине. Я старалась найти одинаковое количество людей из каждой страны, но это было очень сложно. Меньше всего у меня ответов русских. Это поэтому, что они не хотели отвечать на вопросы о Рождестве. Все говорили мне, что Рождество не празднуют, что о Рождестве ничего не знают, и что рождественские праздники не являются русскими. Я спрашивала каждого из моих респондентов, с которым я делала интервью на вопросы, которые касались Рождества за целую их жизнь. Как это у них бывало раньше и как это бывает сейчас. Меня это очень увлекало. Думаю, что я получила

много интересных ответов и узнала, что каждая семья празднует Рождество одинаково и по-другому, чем другие семьи.

В результате моей бакалаврской работы я узнала, что сегодняшние люди празднуют Рождество по-другому, чем их предки. Рождество в Чехии уже потеряло свой первичный религиозный характер, слава богу, что в России и на Украине это по-другому. Несмотря на то, что люди уже не соблюдают столько различных традиций, как это было в истории. Это очень хорошо видно, например, во время Сочельника. Традиции люди без малого или не соблюдают, или, например, в России, по-новому Рождество с 1917 года не празднуют. Существуют и те Славяне, живущие во всех трёх этих странах, которые рождественские праздники празднуют, но это время, правда, не любят. Почему? И на этот вопрос я своих респондентов спрашивала и привела во своей работе.

Рождество, говорят, это самые красивые и спокойные святки в году. В реальности это бывает часто по-другому. Если вы прочитаете мою работу, вы, думаю, узнаете очень интересную информацию об этих праздниках.

9. ANOTACE

Příjmení a jméno: Bašusová Sylvie

Název katedry a fakulty: Katedra slavistiky, Filozofická fakulta

Název bakalářské práce: Vánoční symboly a zvyky v české, ruské a ukrajinské tradici

Počet znaků: 89 462 (105 652 včetně mezer)

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury: 44 (25 knih, 19 elektronických zdrojů)

Klíčová slova: Vánoce; advent; symboly; zvyky; Ježíš; sv. Mikuláš; Děda Mráz

Bakalářská práce je věnována srovnání vánočních svátků ve třech slovanských zemích – v České republice, v Rusku a na Ukrajině. Je složena ze dvou částí, které se nadále dělí na kapitoly a podkapitoly. Teoretická část pojednává o tématech jako je vznik Vánoc, nejčastější vánoční symboly a vánoční tradice. Praktická část je věnována výzkumu. Ten je zaměřen na vztah nynějších lidí k danému tématu.

The Bachelor thesis is devoted to the comparison of christmas festivities in three Slavic countries - Czech Republic, Russia and the Ukraine. It comprises of two parts, which are divided into chapters and subchapters. Theoretical part discusses topics such as The Origins of Christmas, the most common Christmas symbols and Christmas traditions. The practical part is devoted to the research, which is directed at the relationship of today's people to the given topic.